

Zaštita slobode izražavanja i medija u Srbiji
PROFREX

VODIČ ZA PRAVNE STRUČNJAKE O SLOBODI IZRAŽAVANJA, SLAPP TUŽBAMA I
SRODNIM STANDARDIMA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

LEX/PAD_2025_11

jun 2025.

Sufinansira
Evropska unija

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope

Ovaj publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne predstavlja nužno zvanične stavove Evropske unije ni Saveta Evrope.

Ovaj vodič sastavio je Piter Nurlander uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope kroz projekat „[Zaštita slobode izražavanja i medija u Srbiji \(PROFLEX\)](#)” u okviru zajedničkog programa „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku”.

Reprodukcija delova ili izvoda iz teksta (do 500 reči) dozvoljena je, osim u komercijalne svrhe, pod uslovom da je celovitost teksta sačuvana, a izvod se ne koristi van konteksta i ne pruža nepotpune informacije, niti drugačije dovodi čitaoca u zabludu u pogledu prirode, obima ili sadržaja teksta. Izvorni tekst mora uvek biti naveden na sledeći način „© Savet Evrope, 2025”. Svi ostali zahtevi u vezi sa reprodukcijom ili prevodom celokupnog dokumenta ili njegovog dela moraju se uputiti Direkciji za komunikacije, Savet Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Sva ostala prepiska koja se odnosi na ovaj dokument treba da bude upućena Osdseku za saradnju na slobodi izražavanja, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00;

Adresa e-pošte: Horizontal.Facility@coe.int

© Savet Evrope, jun 2025. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod određenim uslovima.

www.coe.int/freedomofexpression

SADRŽAJ

Spisak skraćenica.....	3
Uvod.....	4
1. Test iz tri dela za ograničavanje slobode izražavanja.....	6
1.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	6
1.1.1. „Propisano zakonom”	6
1.1.2. „Legitimni cilj”	7
1.1.3. „Nužnost”	7
1.2. Ilustrativni predmeti.....	8
1.2.1. Editorial Board of Pravoye Delo i Shtetke protiv Ukrajine: „propisano zakonom” ..	8
1.2.2. OOO Memo protiv Rusije: „legitimni cilj”	9
1.2.3. Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške: „neophodnost” (goruća društvena potreba i srazmernost).....	11
2. Debata o zaštiti javnog interesa i uloga medija i civilnog društva.....	13
2.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	13
2.1. Ilustrativni predmeti.....	15
2.1.1. OOO Flavius i drugi protiv Rusije.....	15
2.1.2. Nagla protiv Letonije	16
3. Zaštita izveštavanja u dobroj nameri i odgovornog novinarstva.....	19
3.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	19
3.2. Ilustrativni predmeti:.....	20
3.2.1. Bozhkov protiv Bugarske.....	20
3.2.2. Flux protiv Moldavije (br. 7)	22
3.2.3. Thomaidis protiv Grčke.....	23
4. Potreba da političari i javne ličnosti tolerišu kritiku	25
4.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	25
4.2. Ilustrativni predmeti.....	27
4.2.1. Lingens protiv Austrije	27
4.2.2. Stancu i drugi protiv Rumunije	28
5. Srazmernost građanskopravnih sankcija.....	30
5.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	30
5.2. Ilustrativni predmeti.....	32

5.2.1.	Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva	32
5.2.2.	Tolmachev protiv Rusije.....	33
6.	Krivične sankcije.....	35
6.1.	Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	35
6.2.	Ilustrativni predmeti.....	36
6.2.1.	Castells protiv Španije	36
6.2.2.	Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije.....	37
7.	Privatnost i pravo na slobodu izražavanja	40
7.1.	Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	40
7.2.	Ilustrativni predmeti.....	42
7.2.1.	Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske [VV]	42
7.2.2.	Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske [VV].....	45
8.	Kleveta i pravo na slobodu izražavanja.....	49
8.1.	Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	49
8.1.1.	Procena da li je primenjen član 8.....	49
8.1.2.	Procena klevete.....	50
8.2.	Ilustrativni predmet: Mesić protiv Hrvatske (br. 2)	52
9.	„Pravo na zaborav“	56
9.1.	Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	56
9.2.	Ilustrativni predmet: Hurbain protiv Belgije (VV).....	57
10.	Odgovornost na platformama i drugim posrednicima.....	60
10.1.	Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava	60
10.2.	Ilustrativni predmet: Sanchez protiv Francuske (VV).....	61

Spisak skraćenica

OCD	Organizacija civilnog društva
SE	Savet Evrope
EKLJP	Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (obično se pominje kao Evropska konvencija o ljudskim pravima)
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
VV	Veliko veće (Evropskog suda za ljudska prava)
SLAPP	Strateška tužba protiv učešća javnosti
SLAPPs	Strateške tužbe protiv učešća javnosti

Uvod

Sloboda izražavanja predstavlja temeljni element demokratskog društva. Ona omogućava javnu raspravu, kontrolu onih na vlasti i širenje informacija neophodnih za sadržajno javno delovanje. Istovremeno, pravo na slobodu izražavanja, zaštićeno članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu Konvencija), nije apsolutno. Pravni sistemi moraju pažljivo da uravnoteže ovo pravo u odnosu na druge legitimne interese, uključujući zaštitu ugleda, privatnosti i javnog reda. Advokati odbrane i sudije igraju centralnu ulogu u obezbeđivanju održanja te ravnoteže u skladu sa ustanovljenim načelima ljudskih prava.

Poslednjih godina raste zabrinutost zbog upotrebe sudskih postupaka kako bi se neopravdano opteretili ili učutkali kritički glasovi, posebno kroz strateške tužbe protiv učešća javnosti (SLAPP tužbe). Ovo je dovelo do uspostavljanja standarda i na nivou Saveta Evrope i na nivou Evropske unije. Savet Evrope je ukazao na opasnosti koje SLAPP tužbe predstavljaju za demokratsko učešće, naročito kroz Preporuku Komiteta ministara CM/Rec(2024)2 o suzbijanju upotrebe SLAPP tužbi, dok je Evropska unija unapredila zakonodavne mere kroz Direktivu (EU) 2024/1069 o zaštiti lica koja učestvuju u javnom interesu od očigledno neosnovanih ili zloupotrebljenih sudskih postupaka („Anti-SLAPP direktiva“). Zajedno, ovi instrumenti potvrđuju rastući evropski konsenzus o potrebi zaštite čuvara javnog interesa i očuvanja građanskog prostora. Ovaj vodič ima za cilj da pomogne pravnim stručnjacima da prepoznaju i reše takve izazove, istovremeno osiguravajući da se stvarni pravni zahtevi rešavaju pravedno i u skladu sa obavezama u pogledu ljudskih prava.

Ovaj vodič strukturisan je oko ključnih oblasti prava u kojima je legitimno ostvarivanje prava na slobodu izražavanja najčešće ugroženo. Poglavlje 1 počinje opisom testa iz tri dela za ograničavanje slobode izražavanja. U tom poglavlju objašnjeno je da, kako bi ograničenje bilo legitimno u skladu sa Konvencijom, mora biti propisano zakonom, težiti legitimnom cilju i biti neophodno u demokratskom društvu.

Poglavlje 2 Vodiča bavi se poboljšanom zaštitom koja se pruža medijima i akterima iz civilnog društva kada njihove objave doprinose raspravi o pitanjima od javnog interesa. U njemu se razmatra zašto uloga tih učesnika u demokratskom životu zahteva pravne mere zaštite i naglašava pravne rizike sa kojima se oni suočavaju. U poglavlju 3 ta tema se dalje obrađuje uz fokus na zaštitu izveštavanja u dobroj nameri i odgovornog novinarstva. Poglavlje 4 bavi se standardima koji važe za kritiku javnih ličnosti. U njemu je objašnjeno načelo da političari i druge javne ličnosti moraju da podnose viši stepen kritike od privatnih lica, s obzirom na važnost otvorene rasprave u demokratskom društvu.

U poglavlju 5 razmatra se načelo srazmernosti kazni. U njemu je detaljnije opisan odvratajući efekat koji prekomerne kazne – bilo da su izrečene prema građanskom, krivičnom ili upravnom pravu – mogu da imaju na ostvarivanje slobode izražavanja i objašnjava se da kazne moraju da budu srazmerne pričinjenoj šteti. U poglavlju 6 se konkretno analizira primena krivičnih

sankcija za ograničenje izražavanja, razmatraju se ograničene okolnosti u kojima su krivične kazne u saglasnosti sa Konvencijom.

S osvrtom na određene oblasti materijalnog prava, poglavlja 7, 8 i 9 usredsređena su na, redom, ključna načela u pogledu ravnoteže između privatnosti i slobode izražavanja, klevetu i odnos između zaštite podataka i slobode izražavanja. Konačno, poglavlje 10 bavi se odgovornošću internetplatformi za sadržaj koji kreiraju korisnici.

Kako koristiti ovaj vodič

Ovaj vodič nastoji da bude jasno, nepristrasno i praktično sredstvo. Svako poglavlje počinje pregledom relevantnih pravnih standarda razvijenih prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, nakon čega sledi analiza jedne ili dve presude Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) koja ilustruje kako se ti standardi primenjuju u praksi. Cilj takvog pristupa jeste da podrži advokate i sudije u zaštiti slobode izražavanja, uz istovremeno poštovanje drugih prava i pravičnog postupka.

Vodič ne pruža iscrpan pregled celokupne relevantne sudske prakse, već se fokusira na ključne principe i ilustrativne presude kako bi podržao delotvorno pravno obrazlaganje i donošenje odluka. Čitaoci se ohrabruju da, gde je to potrebno, konsultuju celokupne tekstove presuda kako bi razumeli potpuni kontekst i obrazloženje Suda.

Kako se sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava stalno razvija, preporučuje se da čitaoci budu u toku sa novinama. Redovnim ažuriranjima sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava može se pristupiti kroz platformu Suda za razmenu znanja dostupnu na: <https://ks.echr.coe.int/web/echr-ks/article-10>. Pretplata na obaveštenja ili redovne provere platforme mogu pomoći pravnim stručnjacima da se informišu o novim presudama i standardima koji su relevantni za pravo na slobodu izražavanja.

1. Test iz tri dela za ograničavanje slobode izražavanja

1.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Prema članu 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, pravo na slobodu izražavanja može biti predmet ograničenja,¹ pod uslovom da ista prođu strogi test iz tri dela koji je razvijen kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava. Elementi testa su sledeći:

- 1) ograničenje mora da bude propisano zakonom;
- 2) ograničenje mora da teži jednom ili više legitimnih ciljeva navedenih u članu 10 stav 2;
i
- 3) ograničenje mora da bude neophodno u demokratskom društvu.

To je kumulativni test: sva tri dela testa moraju da budu ispunjena kako bi ograničenje bilo legitimno. Teret dokazivanja svakog ograničenja je na državnim institucijama, a sudovi moraju da izvrše detaljnu proveru, posebno u predmetima koji uključuju medije i pitanjima od javnog značaja.²

1.1.1. „Propisano zakonom“

Zahtev da ograničenje bude „propisano zakonom“ potiče iz teksta člana 10 stav 2 Konvencije. Sud je to protumačio na način da pravni osnov za mešanje mora biti dostupan, predvidiv i formulisan sa dovoljnom preciznošću kako bi pojedinci mogli da shodno tome regulišu svoje ponašanje.³ Step en preciznosti u velikoj meri zavisi od sadržaja instrumenta o kome je reč, oblasti koju treba da pokrije i broja i statusa onih kojima je upućen.⁴ Sud je priznao da je apsolutna sigurnost nedostižna i da se od profesionalaca, kao što su novinari, može očekivati da traže pravni savet o značenju datog zakona u određenim okolnostima.⁵ Pojam predvidivosti odnosi se ne samo na način ponašanja čije posledice bi podnosilac predstavke trebalo razumno da predvidi, već i na bilo koje formalnosti, uslove, ograničenja ili kazne koje mogu biti povezane sa takvim ponašanjem, ako se utvrdi da krše domaće pravo.⁶ Krivičnopravne odredbe moraju jasno i precizno definisati obim relevantnih krivičnih dela kako bi se izbegla neograničena diskrecija organa za održavanje javnog reda i mira i proizvoljna krivična gonjenja.⁷ Pored toga, Sud je zauzeo stav da zakon koji odobrava ograničenje mora da sadrži

¹ Tekst člana 10 koristi termin „mešanje“ kao i „formalnosti, uslovi, ograničenja ili kazne“.

² [Handyside protiv UK](#), predstavka br. 5493/72, 7. decembar 1979; [Sunday Times protiv UK \(br. 1\)](#), predstavka br. 6538/74, 26. april 1979.

³ [Lindon, Otchakovsky-Laurens i July protiv Francuske \[VVI\]](#), predstavke br. 21279/02 i 36448/02, 22. oktobar 2007. st. 41.

⁴ [Groppera Radio AG i drugi protiv Švajcarske](#), predstavka br. 10890/84, 28. mart 1990. st. 68.

⁵ [Chauvy i drugi protiv Francuske](#), predstavka br. 64915/01, 29. jun 2004. st. 45.

⁶ [Kafkaris protiv Kipra \[VVI\]](#), predstavka br. 21906/04, 12. februar 2008. st. 140.

⁷ [Savva Terentyev protiv Rusije](#), predstavka br. 10692/09, 28. avgust 2018. st. 85.

delotvorne mere zaštite kako bi se sprečila njegova zloupotreba ili proizvoljna upotreba, uključujući sudski nadzor.⁸

1.1.2. „Legitimni cilj“

Legitimni ciljevi mešanja u pravo na slobodu izražavanja ograničeni su na one koji su navedeni u članu 10 stav 2 Konvencije:

- interese nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti;
- sprečavanje nereda ili kriminala;
- zaštita zdravlja ili morala;
- zaštita ugleda ili prava drugih;
- sprečavanje obelodanjivanja informacija dobijenih u poverenju; i
- očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

Ovo je potpuna lista, a ograničenja nametnuta u bilo koju drugu svrhu nisu kompatibilna sa Konvencijom.⁹ Državni organi moraju biti u stanju da pokažu da je njihov cilj u ograničavanju izražavanja jasno zasnovan na jednom od ovih osnova.

1.1.3. „Nužnost“

Zahtev da ograničenja moraju da budu neophodna u demokratskom društvu nalazi se u tekstu člana 10 stav 2 Konvencije. Sud navodi da to podrazumeva nekoliko elemenata:

- 1) Mešanje mora da bude „neophodno“: to je viši standard od ograničenja koje je samo u obliku izraza poput „razumno“, „poželjno“, „dopustivo“ ili „uobičajeno“, iako zahtev nije toliko visok da bi značio da ograničenje mora da bude „neophodno“ ili „apsolutno neophodno“ ili „nužno potrebno“;¹⁰
- 2) mešanje mora da odgovara „gorućoj društvenoj potrebi“ za koju domaće institucije, uključujući sudove, moraju da pruže „relevantne i dovoljne razloge“.¹¹ Blaga priroda svake izrečene kazne ne nadoknađuje odsustvo relevantnih i dovoljnih razloga;¹²
- 3) upotrebljeno sredstvo mora biti srazmerno legitimnom cilju kojem se teži. Pri odlučivanju o srazmernosti, kontekst izražavanja je važan – posebno kada je u pitanju

⁸ [Association Ekin protiv Francuske](#), predstavka br. 39288/98, 17. jul 2001. st. 58; [Ahmet Yıldırım protiv Turske](#), predstavka br. 3111/10, 18. decembar 2012. st. 64.

⁹ [OOO Memo protiv Rusije](#), predstavka br. 2840/10, 15. mart 2022. st. 37; [Bielau protiv Austrije](#), predstavka br. 20007/22, 27. avgust 2024. st. 30

¹⁰ [Handyside protiv UK](#), predstavka br. 5493/72, 7. decembar 1979, st. 48; [Sunday Times protiv UK \(br. 1\)](#), predstavka br. 6538/74, 26. april 1979. st. 59.

¹¹ [Handyside protiv UK](#), predstavka br. 5493/72, 7. decembar 1979. st. 48, 50; [Sunday Times protiv UK \(br. 1\)](#), predstavka br. 6538/74, 26. april 1979. st. 62; [Uj protiv Mađarske](#), predstavka br. 23954/10, 19. jul 2011. st. 25–26; [Scharsach i News Verlagsgesellschaft protiv Austrije](#), predstavka br. 39394/98, 13. novembar 2003. st. 46; [Mariya Alekhina i drugi protiv Rusije](#), predstavka br. 38004/12, 17. jul 2018. stav 264.

¹² [Tókéš protiv Rumunije](#), predstavke br. 15976/16, 50461/17, 27. april 2021. st. 85, 98.

doprinos javnoj raspravi o pitanjima od javnog interesa; visok nivo zaštite se pruža političkom govoru, novinarstvu, kao i umetnosti kada predstavlja društveni osvrt;¹³

- 4) ne sme postojati drugo sredstvo za postizanje istog cilja koje bi se manje mešalo u dato osnovno pravo.¹⁴

1.2. Ilustrativni predmeti

1.2.1. Editorial Board of Pravoye Delo i Shtekel protiv Ukrajine: „propisano zakonom”

[Predstavka br. 33014/05](#), 5. maj 2011.

Činjenice:	Podnosioci predstavke, uredništvo i glavni i odgovorni urednik jednih novina, objavili su anonimno pismo koje je navodno napisao zaposleni u Službi bezbednosti Ukrajine. Preuzeto je sa veb-sajta vesti. U pismu je bilo navedeno da su se visoki zvaničnici službe bezbednosti bavili koruptivnim i kriminalnim aktivnostima. Novine su se pozvale na izvor informacija, navodeći da informacije mogu biti lažne i pozivale na ostavljanje komentara i drugih informacija. Predsednik boksterske federacije koji je u pismu naveden kao član kriminalne grupe tužio je podnosiocima predstavke za klevetu. Okružni sud Primorskog u Odesi naložio je podnosiocima predstavke da plate naknadu i objave demanti i izvinjenje. Žalba nije bila uspešna.
-------------------	---

Presuda:	Sud je prvo podsetio na važeća načela, citirajući važeću sudsku praksu ESLJP-a: - zakon koji predviđa ograničenje mora biti „formulisan dovoljno precizno da omogući građanima da urede svoje ponašanje [i] da predvidi, u meri koja je razumna u datim okolnostima, posledice koje data radnja može da donese”; - „stepen preciznosti u velikoj meri zavisi od sadržaja instrumenta o kome je reč, oblasti koju treba da pokrije i broja i statusa onih kojima je upućen”; i - „pojam predvidivosti odnosi se ne samo na način ponašanja čije posledice bi podnosilac predstavke trebalo razumno da predvidi već i na „formalnosti, uslove, ograničenja ili kazne” koje mogu biti povezane sa takvim ponašanjem, ako se utvrdi da krši domaće pravo”.
-----------------	---

¹³ [Morice protiv Francuske \[VV\]](#), predstavka br. 29369/10, 23. april 2015. st. 124-127; [Pentikäinen protiv Finske \[VV\]](#), predstavka br. 11882/10, 20. oktobar 2015. st. 87-91; [Vereinigung Bildender Künstler protiv Austrije](#), predstavka br. 68354/01, 25. januar 2007.

¹⁴ [Mouvement raëlien suisse protiv Švajcarske \[VV\]](#), predstavka br. 16354/06, 13. jul 2012. st. 75; [Glor protiv Švajcarske](#), predstavka br. 13444/04, 30. april 2009. st. 94; [Axel Springer SE i RTL Television GmbH protiv Nemačke](#), predstavka br. 51405/12, 21. septembar 2017. st. 56.

	Sud se zatim osvrnuo na okolnosti slučaja. Primetio je da su pitanja bila: (a) pitanje jasnoće i predvidivosti zakonskih odredaba; i (b) navodno odsustvo pravnog osnova za obavezu izvinjenja u predmetima klevete. Što se tiče pitanja (a), Sud je primetio da je sporna objava predstavljala reprodukciju materijala preuzetih iz javno dostupnih novina na internetu. Objava je sadržala upućivanje na izvor materijala i komentare uredništva, formalno se distancirajući od materijala. Sud je dalje naveo da ukrajinski Zakon o štampi izuzima novinare od građanskopravne odgovornosti za doslovno prenošenje materijala objavljenog u registrovanim medijima; ali da se to izuzeće ne odnosi na prenošenje materijala iz neregistrovanih izvora na internetu. Sud je takođe primetio da ne postoje domaći propisi o državnoj registraciji internet medija. Uzimajući u obzir važnu ulogu koji internet igra u kontekstu profesionalnih medijskih radnji, Sud je dalje utvrdio da odsustvo dovoljnog domaćeg pravnog okvira koji bi novinarima omogućio da koriste informacije dobijene sa interneta bez straha od sankcija ozbiljno ometa obavljanje njihove funkcije „čuvara javnog interesa“. Naveo je: [P]otpuno isključivanje takvih informacija iz oblasti primene zakonodavnih garancija slobode novinara samo po sebi može dovesti do neopravdanog mešanja u slobodu štampe prema članu 10 Konvencije (st. 64) Sud je zaključio: [S] obzirom na nedostatak odgovarajućih mera zaštite u domaćem pravu za novinare koji koriste informacije dobijene sa interneta, podnosioci predstavke nisu mogli u odgovarajućoj meri da predvide posledice koje bi sporna objava mogla imati. Što se tiče pitanja (b) Sud je naveo da ukrajinski zakon predviđa da u predmetima klevete, oštećene strane imaju pravo na naknadu štete i povlačenje klevetničkih izjava; ali ne predviđa mogućnost zahtevanja izvinjenja. Nije bilo naznaka da su ukrajinski sudovi ranije nametali takav zahtev, a domaći sudovi nisu dali nikakvo objašnjenje zašto je zahtev nametnut u ovom predmetu. U tim okolnostima Sud je zaključio da nalog domaćeg suda drugom podnosiocu predstavke da se izvini nije bio „propisan zakonom“. Sud je smatrao da nije bilo neophodno baviti se i pitanjem da li je ograničenje bilo neophodno u demokratskom društvu. Sud je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.
--	---

1.2.2. OOO Memo protiv Rusije: „legitimni cilj“

[Predstavka br. 2840/10](#), 15. mart 2022.

Činjenice:	Podnosilac predstavke, OOO Memo, vlasnik je medijske kuće <i>The Caucasian Knot</i>. Ona je objavila izveštaj o suspenziji subvencije Oblasti Volgograd za Grad Volgograd u iznosu od 5 miliona rubalja. U izveštaju je navedeno da je do suspenzije delimično došlo zbog političkih razloga, a delimično zato što je Grad odbio da izvrši porudžbinu od lokalnog proizvođača autobusa čiju ponudu na tenderu je promovisala uprava Oblasti. Oblast Volgograd je pokrenula građanski postupak za klevetu. Okružni sud Ostankinski u Moskvi odlučio je u korist Oblasti i naložio medijskoj kući Caucasian Knot da povuče svoj izveštaj. Presuda je potvrđena i nakon žalbe.
------------	---

Presuda:	Sud je počeo svoju analizu napomenom da je tužilac u postupku koji se odnosio na klevetu bio izvršni organ entiteta Ruske Federacije. Dato pitanje odnosilo se na to da li takav entitet ima „ugled“, u skladu sa dozvoljenim ciljem navedenim u članu 10 stav 2 „zaštite ugleda ili prava drugih” . Sud je ponovio da je lista legitimnih ciljeva navedena u članu 10 stav 2 potpuna. Pozivajući se na prethodnu sudsku praksu, Sud je primetio da iako se domen „zaštite ugleda ... drugih” može primeniti i na kompanije kao i na pojedince, to je samo zato što postoji legitiman „interes za zaštitu komercijalnog uspeha i održivosti kompanija, u korist deoničara i zaposlenih, ali i za šire ekonomsko dobro” (citirajući, između ostalog, Steel i Morris protiv UK, br. 68416/01). Ipak, zaključio je da se ta razmatranja ne mogu primeniti na izvršni organ države koji se ne bavi direktnim ekonomskim aktivnostima. Sud je zatim podsetio na raniju sudsku praksu u kojoj je utvrdio da izabrano telo može samo u izuzetnim okolnostima da se oslanja na klauzulu „zaštite prava ili ugleda drugih” za pokretanje postupka za klevetu; na primer, kada su u malom gradu lokalni odbornici lako prepoznatljivi i na njihov ugled bi uticali izveštaji u medijima [citirajući Lombardo i drugi protiv Malte (br. 7333/06)]. Sud je zatim primetio da postoji sve veća svest o rizicima koje SLAPP tužbe predstavljaju za demokratiju, kako je naveo Komesar za ljudska prava Saveta Evrope. Sud je naveo da izvršni državni organi moraju biti otvoreni za kontrolu javnosti kako bi se sprečila zloupotreba moći i korupcija javne funkcije. Zaštita istih od kritike pod izgovorom da se štiti „poslovni ugled” – koji oni zapravo nemaju – ograničava slobodu medija. Iz toga je sledilo da se građanski postupci za klevetu koje pokreću takvi entiteti stoga, po pravilu, ne mogu smatrati postupcima u cilju ostvarivanja legitimnog cilja „zaštite ugleda ... drugih” prema članu 10 stav 2 Konvencije. Nije bilo neophodno razmotriti da li je ograničenje bilo neophodno u demokratskom društvu. Sud je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.
----------	--

1.2.3. Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške: „neophodnost“ (goruća društvena potreba i srazmernost)

[predstavka br. 21980/93](#), 20. maj 1999.

Činjenice:	Podnosioci predstavke, izdavač i urednik novina Bladet Tromsø, objavili su izveštaj državnog inspektora u oblasti lova na foke u kome se navode povrede propisa o lovu na foke. U izveštaju su navedene tvrdnje da su članovi posade broda na kome je on radio prekršili propise o lovu na foke i da su pretili inspektoru. Novine Bladet Tromsø objavile su izveštaj nakon što je Ministarstvo ribarstva odlučilo da odloži objavljivanje istog. Novine Bladet Tromsø objavile su brojne druge izveštaje o toj temi, a u nekoliko njih nalazili su se i intervjui sa lovcima na foke koji su odgovarali na postavljena pitanja. Članovi posade podneli su tužbu za klevetu. Gradski sud u Sarpsborgu smatrao je da nekoliko tvrdnji, uključujući i onu da su foke žive drane, predstavlja klevetničke tvrdnje i dosudio je članovima posade naknadu i sudske troškove. Žalba Vrhovnom sudu nije bila uspešna.
------------	--

Presuda:	Usredsređujući se na to da li je presuda u pogledu klevete bila „neophodna u demokratskim društvu“, Sud je počeo pozivanjem na svoja opšta načela: da mora postojati „goruća društvena potreba“ za ograničenjem, da ograničenja treba da budu srazmerna cilju kome se teži i da razlozi koji se navode za ograničenje treba da budu relevantni i dovoljni. Sud je naglasio „suštinsku funkciju koju štampa ispunjava u demokratskom društvu“ i njenu „dužnost ... da prenese, na način dosledan njenim obavezama i odgovornostima, informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa“ (citirajući, između ostalih, <i>Jersild protiv Danske</i>, br. 15890/89, st. 31). Sud je dalje podsetio da „novinarska sloboda ... pokriva mogućnost pribegavanja određenom stepenu preterivanja, ili čak provokacije“ i da mediji moraju biti u stanju „da obavljaju svoju vitalnu ulogu ‘čuvara javnog interesa’ u prenošenju informacija od ozbiljnog javnog značaja“ (citirajući, između ostalog, <i>Prager i Oberschlick protiv Austrije</i>, br. 15974/90). Primenjujući te principe na predmet, Sud je smatrao da je neophodno uzeti u obzir celokupnu pozadinu na osnovu koje su izjave date. Naveo je da je lov na foke predmet kontroverzi na domaćem i međunarodnom nivou i da sloboda izražavanja uključuje slobodu saopštavanja informacija o pitanjima od javnog interesa koja su šokantna – i da javnost ima pravo da dobije takve informacije. O pitanju lova na foke široko je izveštavano, što su činili i drugi mediji i NVO kao što je Greenpeace; a podnosilac predstavke je bio dovoljno pažljiv da objavi i stavove osoba uključenih u lov.
----------	--

	Sud je smatrao da treba da primeni „najpažljiviju proveru“, jer kazne izrečene medijima mogu obeshrabrili dalje izveštavanje o pitanjima od javnog interesa. Sud je takođe priznao da sloboda izražavanja može biti ograničena, i da novinari koji izveštavaju o pitanjima od opšteg interesa moraju postupati u dobroj nameri kako bi pružili tačne i pouzdane informacije u skladu sa novinarskom etikom (citirajući, između ostalog, Fressoz i Roire protiv Francuske, br. 29183/95). Sud je primetio da su u izveštavanju podnosioca predstavke o lovu na foke bile zastupljene obe strane. Iako su sporne tvrdnje bile veoma ozbiljne, iznete su u izveštaju zvaničnog inspektora, a podnosioci predstavke su mogli legitimno da se „pozovu na sadržaj zvaničnih izveštaja bez potrebe za sprovođenjem nezavisnog istraživanja“. U suprotnom bi vitalna uloga „čuvara javnog interesa“ koju štampa ima mogla biti podrivena“ (citirajući Goodwin protiv UK, br. 17488/90). Sud je takođe naveo da je Ministarstvo ribarstva priznalo da je do nezakonitog lova verovatno došlo. Sud je utvrdio da, u suštini, interes članova posade da zaštite svoj ugled nije nadmašio vitalni javni interes da se osigura sadržajna javna rasprava o pitanju od nacionalnog i međunarodnog značaja. Sud je zaključio: [R]azlozi na koje se poziva tužena država, iako relevantni, nisu dovoljni da pokažu da je mešanje na koje se žali bilo „neophodno u demokratskom društvu“ ... [N]ije postojao razuman odnos srazmernosti između ograničenja prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja i legitimnog cilja kome se težilo. Sud je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.
--	---

2. Rasprava o zaštiti javnog interesa i uloga medija i civilnog društva

2.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Sud je dosledno naglašavao „suštinsku funkciju koju štampa ispunjava u demokratskom društvu” i njenu „dužnost ... da prenese, na način dosledan njenim obavezama i odgovornostima, informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa”.¹⁵ Mediji moraju biti u stanju „da obavljaju svoju vitalnu ulogu ‘čuvara javnog interesa’ u prenošenju informacija od ozbiljnog javnog značaja”.¹⁶ Pored toga, ne samo da mediji imaju zadatak da saopštavaju takve informacije, već i javnost ima pravo da ih dobije.¹⁷ Mešanje u slobodu izražavanja medija stoga utiče ne samo na datu medijsku kuću već i na širu javnost koja je lišena informacija. To se odnosi na sve oblike medija: štampane, audio-vizuelne i internet, i na sve profesionalne novinare, kao i one kojima novinarstvo nije profesija, uključujući blogere i korisnike popularnih društvenih medija.¹⁸

Sud je naglasio da „novinarska sloboda obuhvata i moguće pribegavanje određenom stepenu preterivanja ili čak provokacije”, i da se sloboda izražavanja odnosi na „‘informacije’ ili ‘ideje’ koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju državu ili neki deo stanovništva”.¹⁹

Sud je naglasio da „postoji veoma malo polje delovanja ... za ograničenja političkog govora ili rasprave o pitanjima od javnog interesa”.²⁰ Sud je naglasio da pitanje da li je rasprava o određenoj temi od „javnog interesa” treba ustanoviti u svetlu okolnosti svakog predmeta. „Javni interes” nije sve ono za šta je javnost zainteresovana, već označava pitanje koje je od legitimnog značaja za društvo:

Javni interes se obično odnosi na pitanja koja utiču na javnost u tolikoj meri da ona može legitimno pokazati interesovanje za njih, koja privlače pažnju javnosti ili je se tiču u značajnoj meri, posebno u smislu da utiču na dobrobit građana ili opstanak zajednice. To je slučaj i sa temama koje mogu izazvati značajnu kontroverzu, koje se odnose na važno društveno pitanje ili uključuju problem za koji bi bilo u interesu javnosti da o njemu bude informisana.²¹

¹⁵ [Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške](#), predstavka br. 21980/93, 20. maj 1999. st. 59.

¹⁶ [Dalban protiv Rumunije](#), predstavka br. 28114/95, 28. septembar 1999. st. 49.

¹⁷ [The Sunday Times protiv UK \(br. 2\)](#), predstavka br. 13166/87, 26. novembar 1991. st. 50; [Pedersen i Baadsgaard protiv Danske \[VV\]](#), predstavka br. 49017/99, 17. decembar 2004. st. 71.

¹⁸ [Jersild protiv Danske](#), predstavka br. 15890/89, 23. septembar 1994. st. 31; [Delfi protiv Estonije](#), predstavka br. 64569/09, 16. jun 2015. st. 133; [Falzon protiv Malte](#), predstavka br. 45791/13, 20. mart 2018. st. 57; [Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske](#), predstavka br. 18030/11, 8. novembar 2016. st. 168.

¹⁹ [Prager i Oberschlick protiv Austrije](#), predstavka br. 15974/90, 26. april 1995. st. 38; [Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs i Gubi protiv Austrije](#), predstavka br. 15153/89, 19. decembar 1994. st. 36.

²⁰ [Ceylan protiv Turske](#), predstavka br. 23556/94, 8. jul 1999.

²¹ [Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske](#), predstavka br. 931/13, 27. jun 2017. st. 171.

Zaštita političkog govora znači da ograničenja koja se nameću poslanicima i sličnim političkim ličnostima, kao i govor u izabranim skupštinama podležu detaljnoj kontroli.²² Funkcija čuvara javnog interesa koju imaju mediji, zajedno sa pravom javnosti da prima medijske sadržaje o pitanjima od javnog značaja, znači da se detaljno kontrolišu i ograničenja koja se nameću medijima. To je posebno tačno kada ograničenja nametnuta medijima mogu da imaju mogući „odvraćajući efekat” – što znači da bi obeshrabrila druge da ostvaruju svoje pravo na slobodu izražavanja.²³ Najpažljivija provera je potrebna kada sudovi razmatraju zahtev da se medijima zabrani da objave određeni izveštaj ili da izveštavaju o određenom pitanju – čak i kada je to samo privremeno:

[O]pasnosti svojstvene prethodnim ograničenjima su takve da zahtevaju najpažljiviju proveru Suda. To posebno važi kada je u pitanju štampa, jer vest je kvarljiva roba i odlaganje njenog objavljivanja, čak i na kratko, može je lišiti svake njene vrednosti i interesovanja.²⁴

Pošto organizacije civilnog društva sve više izveštavaju o pitanjima od javnog interesa, Sud im je dodelio sličan status, navodeći da one „vrše ulogu čuvara javnog interesa sličnog značaja kao i štampa”.²⁵ Sud je bio stanovišta da se principi koji se odnose na zaštitu novinara slično primenjuju i na branioce ljudskih prava ili aktiviste u toj oblasti.²⁶ Sud je istakao da pokušaji da se učutkaju lideri organizacija civilnog društva mogu da imaju ozbiljan odvraćajući efekat na druge aktiviste i u tim predmetima primenjuje pojačanu kontrolu.²⁷ Sud je takođe dodelio pojačanu zaštitu istraživačima iz akademske zajednice, autorima literature o pitanjima od javnog interesa i posmatračima izbora.²⁸

Značaj medija i uloga novinara u demokratskom društvu znači da oni uživaju određene privilegije: zaštitu poverljivih izvora informacija, pojačanu zaštitu od pretresa medijskih prostorija i pojačanu zaštitu od zaplene novinarskih materijala. Nijedna od tih zaštita nije apsolutna; poput prava na slobodu izražavanja, one mogu biti ograničene kada je to propisano zakonom, u pravnom okviru koji utvrđuje odgovarajuće zaštitne mere, uključujući mere koje odobrava sudija ili nezavisni organi; i kada je to neophodno u demokratskim društvu zbog

²² [*Karácsony i drugi protiv Mađarske \[VV\]*](#), predstavke br. 42461/13 i 44357/13, 17. maj 2016; [*Castells protiv Španije*](#), predstavka br. 11798/85, 23. april 1992. st. 46.

²³ [*Stoll protiv Švajcarske \[VV\]*](#), predstavka br. 69698/01, 10. decembar 2007. st. 106; [*Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške*](#), predstavka br. 21980/93, 20. maj 1999. st. 64.

²⁴ [*Observer i Guardian protiv UK*](#), predstavka br. 13585/88, 26. novembar 1991. st. 60.

²⁵ [*Animal Defenders International protiv UK \[VV\]*](#), predstavka br. 48876/08, 22. april 2013. st. 103; [*Vides Aizsardzības Klubs protiv Letonije*](#), predstavka br. 57829/00, 27. maj 2004. st. 42.

²⁶ [*Steel and Morris protiv UK*](#), predstavka br. 68416/01, 15. februar 2005. st. 89; [*Taner Kılıç protiv Turske \(br. 2\)*](#), predstavka br. 208/18, 31. maj 2022. st. 147.

²⁷ [*Reznik protiv Rusije*](#), predstavka br. 4977/05, 4. april 2013. st. 50.

²⁸ [*Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske*](#), predstavka br. 18030/11, 8. novembar 2016. st. 168; [*Chauvy i drugi protiv Francuske*](#), predstavka br. 64915/01, 29. jun 2004. st. 68; [*Timur Sharipov protiv Rusije*](#), predstavka br. 15758/13, 13. septembar 2022. st. 26, 35.

zaštite legitimnog cilja (videti test iz tri dela naveden u prethodnom poglavlju).²⁹ Sud je naveo da „ograničenja poverljivosti novinarskih izvora zahtevaju najpažljiviju proveru”.³⁰

2.1. Ilustrativni predmeti

2.1.1. OOO Flavus i drugi protiv Rusije

(Predstavke br. 12468/15, 23489/15 i 19074/16, 23. jun 2020.

Činjenice:	Podnosioci predstavke poseduju nekoliko medijskih kuća. Marta 2014. institucije Rusije blokirale su pristup veb-sajtovima na zahtev državnog tužioca, prema Zakonu o informacijama Rusije, zbog sadržaja koji je navodno promovisao masovne neredе i ekstremistički govor. Podnosioci predstavke su neuspešno tražili sudske preispitivanje, žaleći se na kompletno blokiranje pristupa njihovim veb-sajtovima, kao i na nedostatak obaveštenja o konkretnom uvredljivom materijalu koji zbog toga nisu mogli da uklone kako bi povratili pristup.
------------	--

Presuda:	Sud je počeo ponavljajući sledeće: [I]nternet je sada postao jedno od glavnih sredstava pomoću kojih pojedinci ostvaruju svoje pravo na slobodu izražavanja i informisanja. Internet pruža neophodne alate za učešće u aktivnostima i diskusijama koje se tiču političkih pitanja i pitanja od opšteg interesa, poboljšava pristup javnosti vestima i olakšava širenje informacija uopšte. Sud je naveo da su podnosioci predstavke vlasnici internet medija koji su blokirani. To je predstavljalo mešanje koje je trebalo biti propisano zakonom i neophodno u demokratskom društvu radi ostvarivanja legitimnog cilja. Sud je naglasio da zakon koji dozvoljava ograničenje mora biti adekvatno dostupan i predvidiv; da mora da pruža zaštitu od proizvoljnog mešanja državnih institucija; i da mora da ukazuje na obim svakog diskrecionog prava koje se daje domaćim institucijama (citirajući, između ostalog, Hasan i Chaush protiv Bugarske [VV], br. 30985/96). Sud je utvrdio da je predmetni domaći zakon dao široka diskreciona ovlašćenja institucijama i da državni tužilac nije identifikovao nijedan konkretan članak koji poziva na nedozvoljene javne skupove. Stoga je proizvoljan i očigledno neopravdan. Sud je dalje razmatrao da li je blokiranje svih veb-sajtova podnosilaca predstavke težilo legitimnom cilju i da li se može smatrati „neophodnim u demokratskom društvu”. Sud je ponovio da blokiranje pristupa čitavom veb-sajtu predstavlja ekstremnu meru i da se tako blokiraju velike količine sadržaja koji nije prepoznat
----------	---

²⁹ [Goodwin protiv UK](#), predstavka br. 17488/90, 27. mart 1996; [Roemen i Schmit protiv Luksemburga](#), predstavka br. 51772/99, 25. februar 2003; [Sanoma protiv Holandije \(VV\)](#), predstavka br. 38224/03, 14. septembar 2010; [Nagla protiv Letonije](#), predstavka br. 73469/10, 16. jul 2013.

³⁰ [Nagla protiv Letonije](#), predstavka br. 73469/10, 16. jul 2013. st. 95.

	kao nezakonit. Vlada nije dala nikakvo obrazloženje za nalog za blokiranje; Sud je stoga zaključio da isti nije težio nikakvom legitimnom cilju. Sud se onda osvrnuo na pitanje zaštitnih mera koje domaće pravo mora da obezbedi u cilju sprečavanja prekomernih i proizvoljnih mera blokiranja. Ponovio je da mere blokiranja predstavljaju prethodno ograničenje; i zaključio (citirajući Association Ekin protiv Francuske, br. 39288/98): Opasnosti svojstvene prethodnim ograničenjima su takve da zahtevaju najpažljiviju proveru Suda i opravdane su samo u izuzetnim okolnostima. To posebno važi kada je u pitanju štampa, jer vest je kvarljiva roba i odlaganje njenog objavljivanja, čak i nakratko, može je lišiti svake njene vrednosti i interesovanja ... U predmetima u kojima postoje prethodna ograničenja u pogledu rada medijskih kuća kakav je ovaj potreban je pravni okvir kako bi se osigurala i stroga kontrola nad obimom zabrana i delotvorno sudske preispitivanje u skladu sa Konvencijom. Sud je utvrdio da domaći zakon ne pruža nikakve procesne garancije. Medijski veb-sajtovi bili su blokirani, a da njihovi vlasnici nisu bili obavešteni o tome. Nije izvršena nikakva procena uticaja mera blokiranja, a hitnost trenutne blokade nije obrazložena. Mere blokiranja nisu sankcionisali ni sud niti drugo nezavisno telo. Sud je dalje primetio da domaće zakonodavstvo ne zahteva od institucija da obrazlože neophodnost i srazmernost blokiranja; da obezbede blokiranje samo nezakonitog sadržaja; ili da navedu da li bi isti rezultat bio postignut blažim sredstvima. Kada su vlasnici zatražili sudske preispitivanje, domaći sud nije razmotrio njihovo pravo na slobodu izražavanja u odnosu na ciljeve države. Zbog svega toga Sud je utvrdio da je mera blokiranja prekomerna i proizvoljna i utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.
--	--

2.1.2. Nagla protiv Letonije

[Predstavka br. 73469/10](#), 16. jul 2013.

Činjenice:	Podnositeljki predstavke, novinarki i voditeljki istraživačkog informativnog programa De Facto, obratio se anonimni izvor koji joj je otkrio ozbiljne bezbednosne propuste u bazi podataka Državne poreske službe (VID) Letonije. Takvi propusti omogućavali su pristup osetljivim podacima, uključujući evidenciju o prihodima i porezima i podatke o ličnosti državnih službenika i privatnih lica. Podnositeljka predstavke je o tom incidentu izveštavala u emisiji De Facto. Nedelju dana kasnije, koristeći pseudonim „Neo“, izvor je počeo da objavljuje informacije o platama državnih službenika na mreži Twitter. VID je pokrenula krivični postupak, a podnositeljka predstavke je ispitana kao svedok, ali je odbila da otkrije svoj izvor. Policija je izvršila pretres doma podnositeljke predstavke i zaplenila njen laptop i
------------	---

	eksterne diskove. Institucije su pokrenule poseban hitni postupak koji omogućava retroaktivno sudsko odobrenje. Pravni zahtev podnositeljke predstavke je odbijen.
--	--

<i>Presuda:</i>	Sud je naglasio da „će se odvrćajući efekat javiti uvek kada se smatra da novinari pomažu u identifikaciji anonimnih izvora“ (citirajući Financial Times Ltd i drugi protiv UK, br. 821/03). Laptop i eksterni diskovi bi mogli da otkriju poverljive izvore. Sud se pozvao na raniju sudsku praksu kojom su utvrđena važeća načela, posebno u pogledu potrebe za jakim pravnim okvirom koji pruža zaštitu od zloupotrebe (citirajući Sanoma protiv Holandije (VV), br. 38224/03). Primetio je da domaće pravo omogućava procesne garancije na osnovu prethodne sudske provere koju vrši istražni sudija. Pretres je stoga „propisan zakonom“, kao što je neophodno prema članu 10 stav 2 Konvencije. Sud je onda razmatrao da li je pretres bio „neophodan u demokratskom društvu“, posebno da li su razlozi navedeni za pretres bili „relevantni“ i „dovoljni“ i da li je mešanje bilo srazmerno i u skladu sa „gorućom društvenom potrebom“ (citirajući Financial Times Ltd i drugi protiv UK, br. 821/03). Sud je ponovio da pretres izvršen u cilju identifikovanja izvora novinara predstavlja drastičnu meru, posebno kada nalog za pretres omogućava zaplenu „svih informacija“ koje se odnose na krivično delo. Istražitelji koji vrše pretres radnog mesta ili doma novinara imaju veoma široka istražna ovlašćenja, jer, po definiciji, imaju pristup kompletnoj dokumentaciji koju poseduje novinar. Sud je ponovio da „ograničenja poverljivosti novinarskih izvora zahtevaju najpažljiviju proveru“. Sud je primetio da su predmeti curenja – plate u javnom sektoru isplaćivane u vreme ekonomske krize i bezbednosni propusti u Državnoj poreskoj službi – pitanja za legitimnu javnu raspravu. Sud je smatrao da je pitanje da li je izvor postupao zakonito samo „jedan činilac koji treba uzeti u razmatranje prilikom sprovođenja testa ravnoteže neophodnog prema članu 10 stav 2 Konvencije“ (citirajući Financial Times Ltd i drugi protiv UK, br. 821/03); i da „se pravo novinara da ne otkrivaju svoje izvore ne može smatrati prostom privilegijom koja se daje ili oduzima u zavisnosti od zakonitosti ili nezakonitosti njihovih izvora“ (citirajući Tillack protiv Belgije, br. 20477/05). Sud je dalje primetio da je prošlo tri meseca između emitovanja i pretresa doma podnositeljke predstavke, kada je ona već pristala da svedoči i da je pretres izvršen prema „hitnom“ postupku. Istražni organi su tvrdili da je to izvršeno u cilju da se spreči uništenje ili prikrivanje dokaza, ali nisu potkrepili tu tvrdnju. Sud je utvrdio da istražni sudija nije ustanovio da interesi istrage nadjačavaju javni interes u zaštiti izvora novinara. Sud je stoga zaključio da nisu navedeni „relevantni
-----------------	--

	i dovoljni" razlozi za mešanje, što je dovelo do povrede prava na slobodu izražavanja.
--	--

3. Zaštita izveštavanja u dobroj nameri i odgovornog novinarstva

3.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Pravo na slobodu izražavanja „štiti novinarsko pravo da otkrivaju informacije o pitanjima od opšteg interesa pod uslovom da postupaju u dobroj nameri i na tačnoj činjeničnoj osnovi i da daju „pouz dane i precizne“ informacije u skladu sa novinarskom etikom”.³¹ Ovo potiče iz teksta člana 10, u kome se navodi da pravo na slobodu izražavanja „nosi sa sobom posebne dužnosti i odgovornosti”. Sud je naglasio da „[t]a razmatranja danas igraju posebno važnu ulogu s obzirom na uticaj koji mediji imaju u savremenom društvu: oni ne samo da informišu, već mogu načinom na koji predstavljaju informacije da ukažu na način na koji ih treba proceniti. U svetu u kome se pojedinac suočava sa velikim količinama informacija koje prenose tradicionalni i elektronski mediji i koje uključuju sve više učesnika, praćenje usklađenosti sa novinarskom etikom sve je važnije”.³²

Sud je naglasio da „[š]to se tiče ‘dužnosti i odgovornosti’ novinara, mogući uticaj datog medija je jedan važan činilac”,³³ naglašavajući da su audio-vizuelni mediji uticajniji od štampanih medija. Što se tiče internet medija, Sud je naglasio da svaki treba proceniti u pogledu njegovog dometa i uticaja koji može imati:

Rizik od opasnosti koju sadržaji i komunikacije na internetu predstavljaju za ostvarivanje i uživanje ljudskih prava i sloboda svakako je veći od onog koji predstavlja štampa, jer se nezakoniti govor, uključujući i govor mržnje i pozivanje na nasilje, mogu proširiti kao nikada ranije, celim svetom za nekoliko sekundi, a nekada trajno ostaju dostupni na mreži. U isto vreme, jasno je da domet, a time i mogući uticaj izjave objavljene na mreži sa malom čitalačkom publikom svakako nije isto što i izjava objavljena na glavnim ili veoma posećenim veb-stranicama. Zbog toga je od suštinskog značaja za procenu mogućeg uticaja objave na internetu da se odredi obim njenog dometa do javnosti.³⁴

Sud je jednako naglasio da „[k]ada je u pitanju sloboda ‘štampe’, institucije imaju samo ograničeno polje slobodne procene da odluče da li postoji ‘goruća društvena potreba’ [da bi nametnuli ograničenje za slobodu izražavanja] ... postoji vrlo mali obim prema članu 10 stav 2 Konvencije za ograničenja političkog govora ili rasprave o pitanjima od javnog interesa”.³⁵ Pored toga, sudovi ne treba da sude o uredničkim odlukama donetim u dobroj nameri:

Nije na Sudu niti na domaćim sudovima da svoje poglede zamene pogledima štampe u vezi sa tehnikom izveštavanja koju bi trebalo da usvoje novinari u svakom datom slučaju ... metode

³¹ [Fressoz i Roire protiv Francuske](#), predstavka br. 29183/95, 21. januar 1999. st. 54;

³² [Stoll protiv Švajcarske](#), predstavka br. 69698/01, 10. decembar 2007. st. 104.

³³ [Jersild protiv Danske](#), predstavka br. 15890/89, 23. septembar 1994. st. 31.

³⁴ [Savva Terentyev protiv Rusije](#), predstavka br. 10692/09, 28. avgust 2018. st. 79.

³⁵ [Stoll protiv Švajcarske](#), predstavka br. 69698/01, 10. decembar 2007. st. 105, 106.

objektivnog i uravnoteženog izveštavanja mogu se značajno razlikovati, između ostalog i u zavisnosti od datih medija.”³⁶

Pitanje dobre namere je važno kada se iznesu tvrdnje koje se ispostave kao pogrešne:

[U] situacijama kada se s jedne strane iznosi opis činjenica i nisu navedeni dovoljni dokazi kako bi taj opis dokazali, a s druge strane novinar raspravlja o pitanju od istinskog javnog interesa, proverava da li je novinar postupao profesionalno i u dobroj nameri postaje izuzetno važna.³⁷

Prilikom odlučivanja o dobroj nameri i tome da li je novinar odgovorno postupao treba zauzeti holistički stav:

Kriterijum odgovornog novinarstva trebalo bi da prepozna činjenicu da novinar javnosti predstavlja članak kao celinu.³⁸

Sud je pozvao domaće sudove da budu oprezni u proceni takvih predmeta:

Ako domaći sudovi primene preterano strog pristup proceni profesionalnog postupanja novinara, oni bi mogli biti neopravdano sprečeni da vrše svoju funkciju informisanja javnosti. Sudovi stoga moraju uzeti u obzir verovatni uticaj svojih presuda ne samo na pojedinačne predmete o kojima odlučuju, već i na medije uopšte.³⁹

Sud je takođe utvrdio da ta načela jednako važe za organizaciju civilnog društva koja preuzima funkciju čuvara javnog interesa.⁴⁰ Uz odobrenje je citirao [Kodeks etike i ponašanja za NVO Svetske asocijacije nevladinih organizacija \(WANGO\)](#), naglašavajući da „NVO ne treba da krši osnovna ljudska prava bilo kog lica”, „treba da daje tačne informacije ... u pogledu svakog pojedinca” i da „informacije koje [NVO] izabere da podeli sa ... donosiocima politika ... moraju biti tačne i predstavljene u pravilnom kontekstu”.⁴¹

3.2. Ilustrativni predmeti:

3.2.1. Bozhkov protiv Bugarske

[Predstavka br. 3316/04](#), 19. april 2011.

Činjenice:	Podnosilac predstavke, novinar, saznao je da se 14 roditelja dece, koja su se prijavila za upis u specijalizovane srednje škole, žalilo da je veliki broj dece primljen u te škole na osnovu navodnog medicinskog stanja, a ne na osnovu konkursa i ispita, uprkos tome što su bila dobrog zdravlja. Roditelji koji su se žalili tvrdili su da su ta deca platila mito za svoja mesta u školama. Podnosilac predstavke izveštavao je o
------------	--

³⁶ [Jersild protiv Danske](#), predstavka br. 15890/89, 23. septembar 1994. st. 31. [Stoll protiv Švajcarske](#), predstavka br. 69698/01, 10. decembar 2007. st. 146.

³⁷ [Flux protiv Moldavije \(br. 7\)](#), predstavka br. 25367/05, 24. novembar 2009. st. 41.

³⁸ [Bozhkov protiv Bugarske](#), predstavka br. 3316/04, 19. april 2011. st. 50.

³⁹ [Bozhkov protiv Bugarske](#), predstavka br. 3316/04, 19. april 2011. st. 50.

⁴⁰ [Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske](#), predstavka br. 18030/11, 8. novembar 2016. st. 159;

⁴¹ [Medžlis Islamske Zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine](#), predstavka br. 17224/11, 27. jun 2017. st. 87.

	toj temi, navodeći između ostalog da će, ako ministar zdravlja prihvati nalaze zvanične istrage koja je u toku, eksperti biti otpušteni. Eksperti su tužili podnosioca predstavke za klevetu i dobili odštetu kao naknadu za to što su bili lažno optuženi za krivično delo, kao i za štetu ugledu.
--	---

<i>Presuda:</i>	U presudi Suda nalazi se odeljak u kome se procenjuje da li je podnosilac predstavke postupao kao odgovoran novinar. Ovaj sažetak usredsređen je na taj odeljak. Sud je prvo primetio da sloboda izražavanja sobom nosi „dužnosti i odgovornosti” i da novinari moraju postupati u dobroj nameri kako bi pružili tačne i pouzdane informacije u skladu sa novinarskom etikom. Naglasio je da u situacijama kada se iznosi opis činjenica u pogledu pitanja od istinskog javnog interesa, a nema dovoljno dokaza kako bi taj opis dokazali, proveru da li je novinar postupao profesionalno i u dobroj nameri postaje izuzetno važna (citirajući Flux protiv Moldavije (br. 7), br. 25367/05). Sud je naveo da je priroda tvrdnje – da bi eksperti bili otpušteni zbog uzimanja mita – znatno otežala podnosiocu predstavke da pruži direktnu potvrdu. Zbog toga što je eventualni otkaz bio hipotetički događaj u budućnosti, podnosilac predstavke nije mogao sa sigurnošću znati da će do toga doći. Iako je podnosilac predstavke mogao da odloži objavljivanje, Sud je podsetio da „nije na Sudu da sopstvene stavove zamenjuje stavovima štampe u pogledu odgovarajućeg trenutka za objavljivanje vesti. Vest je kvarljiva roba i odlaganje njenog objavljivanja, čak i nakratko, može je lišiti svake njene vrednosti i interesovanja” (citirajući, između ostalog, Observer i Guardian protiv UK, br. 13585/88). Pošto se priča odnosila na proces prijema u školu, nije bilo nerazumno objaviti je pre početka školske godine četiri dana kasnije. Sud je takođe primetio da nadležni organi još nisu objavili zvanične informacije o rezultatima formalnog inspekcijskog nadzora. Odsustvo tih informacija, zajedno sa nepravilnostima prilikom prijema učenika, mogli su opravdano navesti podnosioca predstavke da izveštava o svemu što je bilo dostupno, uključujući nepotvrđene informacije. Sud je naglasio da „se situacija mora razmotriti onako kako je novinaru predstavljana u vreme događaja, a ne retrospektivno” (citirajući Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške, br. 21980/93). Sud je dalje primetio da domaći sudovi nisu razmotrili celokupan smisao članka koji je uključivao tačne tvrdnje o kršenju propisa o prijemu u škole. Sud je naglasio da „bi kriterijum odgovornog novinarstva trebalo da prepozna činjenicu da novinar javnosti predstavlja članak kao celinu”, i da iako je podnosilac predstavke mogao da bira pažljivije reči, on jeste ukazao na to da će se o sudbini eksperata odlučivati kasnije. Sud je takođe naveo da je članak predstavljao kratku vest koja je zahtevala koncizni način izražavanja.
-----------------	---

	Nije bilo dokaza da je podnosilac zahteva postupao tako da je bezobzirno zanemario tačnost. Tvrdnje roditelja koji su se bunili, zajedno sa velikim brojem nepravilnosti u postupku prijema u školu, mogle su da dovedu do disciplinskih sankcija zbog korupcije nakon obavljenog inspeksijskog nadzora usled postupanja eksperata. Sud je stoga naveo da je podnosilac predstavke postupao odgovorno i utvrdio da je presuda za klevetu protiv podnosioca predstavke prekršila njegovo pravo na slobodu izražavanja.
--	---

3.2.2. Flux protiv Moldavije (br. 7)

[Predstavka br. 25367/05](#), 24. novembar 2009.

<i>Činjenice:</i>	Podnosilac predstavke – novine objavile su članak o tome da su u skladištu bivšeg parlamenta napravljena četiri stana državnim novcem. U članku je navedeno da se prema izvorima iz parlamenta među budućim vlasnicima tih stanova nalazi i nekoliko političara. U članku se dodaje da novine nisu uspele da dobiju odgovore tih političara ili drugih izvora iz parlamenta i kritikovan je parlament zbog nedostatka transparentnosti. Članak je takođe opisao neuspešne pokušaje jednog člana parlamenta da dobije informacije o izdacima. Jedan od političara koji je bio naveden u članku onda je tužio novine. Okružni sud Bujukanija smatrao je da je članak klevetnički i dosudio je naknadu; nakon žalbe potvrđena je kleveta, iako je iznos naknade smanjen.
-------------------	---

<i>Presuda:</i>	U značajnom delu sudske presude procenjuje se da li je novinar izveštavao odgovorno i u dobroj nameri. Ovaj sažetak usredsređen je na tu analizu. Sud je prvo ponovio da „u okviru uloge ‘čuvara javnog interesa’ izveštavanje medija o ‘pričama’ ili ‘glasinama’ – koje potiču od drugih lica, a ne podnosioca predstavke – ili ‘javnog mnjenja’ treba zaštititi kada nije u potpunosti neosnovano” (citirajući Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda, br. 13778/88). Onda je naglasio da „u situacijama poput ove, kada se s jedne strane iznosi opis činjenica i nisu navedeni dovoljni dokazi kako bi taj opis dokazali, a s druge strane novinar raspravlja o pitanju od istinskog javnog interesa, proverava da li je novinar postupao profesionalno i u dobroj nameri postaje izuzetno važna” (citirajući Flux protiv Moldavije (br. 6), br. 22824/04). Sud je primetio da se u članku nalazi određeni broj nespornih činjenica, uključujući i to da su Revizorska institucija i rukovodstvo Parlamenta zadržali finansijske informacije. Nesporne činjenice dale su kredibilnost izvoru iz parlamenta koji se obratio novinaru. Sud je takođe naveo da novine ne samo da su objavile ono što im je izvor rekao, već su i proverile neke od informacija tako što su novinari posetili stanove i ustanovili da su pripreme za njihovu dodelu u toku. Pored toga, predstavnici novina su se obratili dvojici od četvorice poslanika kojima su stanovi
-----------------	--

	navodno dodeljeni, kao i nekim zvaničnicima. Novine su postupile profesionalno i u dobroj nameri kako bi proverile činjenice koliko god je to razumno bilo moguće. Sud je dalje naglasio da su „vesti kvarljiva roba” (citirajući Observer i Guardian protiv UK, br. 13585/88) i da bi dobijanje odgovora u slučaju podnošenja formalnog zahteva za pristup informacijama predugo trajalo. Pored toga Sud je uzeo u obzir da takav zahtev najverovatnije ne bi imao uspeha, s obzirom na bezuspešne pokušaje poslanika da dobiju informacije. Sud je zaključio sledeće: Nedostatak bilo kakvih zvaničnih informacija o predmetnom pitanju, uprkos pokušajima novina – podnosioca predstavke da dobiju takve detaljne informacije, uz druge nesporne činjenice koje izazivaju opravdane sumnje u legitimnost dodele stanova, mogle su opravdano da podstaknu novinara da izveštava o svemu što je bilo dostupno, uključujući i nepotvrđene glasine (citirajući Timpul Info-Magazin i Anghel protiv Moldavije, br. 42864/05). Konačno, Sud je uzeo u obzir da su novine obavestile svoje čitaoce da nisu uspele da proveriti informacije i tako izbegle da predstavljaju glasine kao činjenice. Sud je utvrdio da je presuda za klevetu protiv podnosioca predstavke predstavljala kršenje njegovog prava na slobodu izražavanja.
--	--

3.2.3. Thomaidis protiv Grčke

[Predstavka br. 28345/16](#), 7. maj 2024.

Činjenice:	Podnosilac predstavke je bio voditelj televizijskog programa kog je tužio fudbalski funkcioner nakon što je emitovao izjavu svedoka iz krivične istrage o navodnom nameštanju utakmica. Voditelj je gostu u svojoj emisiji dozvolio da pročita nezakonito presretnute razgovore i da navodi uvredljive primedbe na račun tog funkcionera. Prvostepeni sud u Pireju dosudio je funkcioneru naknadu od 10.000 evra, zaključujući da je emitovanje naškodilo njegovom ugledu i da nije opravdano javnim interesom. Prvostepeni sud je smatrao da je novinar osmislio emisiju tako da uvredi funkcionera, da sadržaj nije poslužio nikakvoj informativnoj svrsi jer su tvrdnje već bile poznate javnosti i da nakon njihovog predstavljanja nije usledila nikakva suštinska diskusija. Prvostepeni sud je takođe ukazao na zapaljivu prirodu izjava, lični sukob između funkcionera i gosta i na to da novinar nije uspeo da ublaži ili spreči klevetnički sadržaj. Žalbe su odbačene.
Presuda:	Sud se usredsredio na to da li je novinar prekoračio granice odgovornog novinarstva. Sud je naglasio da odgovorno novinarstvo obuhvata i dobru nameru i poštovanje zakona (citirajući Bédat protiv Švajcarske (IVV), br. 56925/08). Sud je

	naveo da je kao profesionalac podnosilac predstavke bio svestan nezakonitosti obelodanjivanja i da je postojao rizik podrivanja postupka koji je u toku. Sud se složio sa procenom domaćih sudova da je emitovan sadržaj namerno bio klevetnički, sa ciljem da izazove senzaciju (citirajući Erla Hlynisdóttir protiv Islanda (br. 2), br. 54125/10). Novinar nije uspeo da informacije stavi u kontekst šire, informativne diskusije. Emitovani sadržaj sastojao se od zapaljivih navoda gosta usred poznate lične svađe, što je ukazivalo na nameran pokušaj da se unapred stvori mišljenje kod javno mnjenje protiv funkcionera, a ne da se doprinese raspravi od javnog interesa. Sud je utvrdio da je emitovani sadržaj podstakao gledaoce da pretpostave da je funkcioner kriv. Stoga, iako je tema nameštanja utakmica nesumnjivo bila od javnog značaja, način na koji je novinar strukturisao i vodio emisiju nije značajno doprineo tome kako javnost razume ovo pitanje. Izveštavanje dakle nije imalo dobru nameru, a novinar je prekoračio granice odgovornog novinarstva. Sud je utvrdio da presuda za klevetu protiv podnosioca predstavke nije predstavljala kršenje prava na slobodu izražavanja.
--	--

4. Potreba da političari i javne ličnosti tolerišu kritiku

4.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Sud je bio stava da politička debata nalaže da političari moraju da tolerišu veliku kritiku:

Granice prihvatljive kritike su šire kada je u pitanju političar nego kada je u pitanju privatno lice. Za razliku od ovog drugog, prvi se neizbežno i svesno svakom rečju i radnjom izlaže budnoj pažnji novinara i šire javnosti, i stoga mora imati viši nivo tolerancije. Nema sumnje da član 10 stav 2 omogućava da ugled drugih – to jest, svih pojedinaca – bude zaštićen, a ta zaštita se odnosi i na političare, čak i kada ne postupaju u svom privatnom svojstvu, ali u takvim slučajevima zahteve takve zaštite treba odmeriti u odnosu na interes otvorene rasprave o političkim pitanjima.⁴²

Ovo načelo se odnosi na političare na svim nivoima, od predsednika do gradonačelnika i lokalnih političara;⁴³ ono podrazumeva da zakon koji pruža veću zaštitu šefovima država ili vlada nije u duhu Konvencije.⁴⁴

Sud je primenio isto načelo na javne ličnosti koje nisu političari, navodeći da su „granice kritičkih komentara šire u slučaju javne ličnosti, jer se takva ličnost neizbežno i svesno izlaže budnoj pažnji javnosti, i stoga mora imati znatno visok nivo tolerancije”.⁴⁵ To je primenjeno u predmetima koji su se odnosili na novinare, predavača, upravnika džamije i poslovnog čoveka, a svi oni su ili tražili publicitet ili su mogli da budu kritikovani zbog javne prirode svog rada ili javnih izjava koje su dali.⁴⁶ Načelo se jednako odnosi na nevladine organizacije i na pojedince koju stupaju u javnu raspravu: „privatna lica ili udruženja izlažu se budnoj pažnji javnosti kada stupe u arenu javne rasprave”.⁴⁷ Sud je takođe naveo da „[j]e istina da velike državne kompanije neizbežno i svesno izlažu pažljivoj proverbi svojih postupaka, i kao što je slučaj sa poslovnim ljudima koji njima rukovode, granice prihvatljive kritike su šire u slučaju takvih kompanija”.⁴⁸

Sud je naglasio da vlade moraju tolerisati još i viši stepen kritike od političara:

⁴² [Lingens protiv Austrije](#), predstavka br. 9815/82, 8. jul 1986. st. 42.

⁴³ Na primer, [Tuşalp protiv Turske](#), predstavke br. 32131/08, 41617/08, 21. februar 2012. (premijer); [Brasilier protiv Francuske](#), predstavka br. 71343/01, 11. april 2006. (gradonačelnik); [Oberschlick protiv Austrije \(br. 2\)](#), predstavka br. 20834/92, 1. jul 1997. (vođa političke partije).

⁴⁴ [Otegi Mondragon protiv Španije](#), predstavka br. 2034/07, 15. mart 2011; [Colombani i drugi protiv Francuske](#), predstavka br. 51279/99, 25. jun 2002.

⁴⁵ [Kuliš protiv Poljske](#), predstavka br. 15601/02, 18. mart 2008. st. 47.

⁴⁶ [Gelevski protiv Severne Makedonije](#), predstavka br. 28032/12, 8. oktobar 2020. (novinar); [Brunet-Lecomte i Lyon Mag' protiv Francuske](#), predstavka br. 13327/04, 20. novembar 2008 (predavač); [Chalabi protiv Francuske](#), predstavka br. 35916/04, 18. septembar 2008. (upravnik džamije); [Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije \(br. 2\)](#), predstavka br. 10520/02, 14. decembar 2006. (poslovni čovek).

⁴⁷ [Jerusalem protiv Austrije](#), predstavka br. 26958/95, 27. februar 2001. st. 38.

⁴⁸ [Steel and Morris protiv UK](#), predstavka br. 68416/01, 15. februar 2005. st. 94.

Granice dozvoljene kritike šire su u pogledu vlade nego kada su u pitanju privatni građani ili čak političari. U demokratskom sistemu, postupci ili propusti vlade moraju da budu predmet pažljive provere ne samo zakonodavnih i pravosudnih organa, već i štampe i javnog mnjenja.⁴⁹

Ostala izabrana tela, kao što su lokalna veća, spadaju u istu kategoriju; Sud je naglasio da „samo u izuzetnim okolnostima mera kojom se zabranjuju izjave kojima se kritikuju postupci ili propusti izabranog tela, kao što je veće, može biti opravdana pozivanjem na „zaštitu prava ili ugleda drugih”.⁵⁰ Državni izvršni organi takođe podležu širim granicama kritike.⁵¹ Sud je smatrao da javni organi ne mogu da opravdaju postupke za klevetu kao „postupke u cilju ostvarivanja legitimnog cilja „zaštite ugleda ... drugih”.⁵² Slično tome, javne institucije i institucije koje pružaju usluge javnosti odnosno koje se finansiraju iz državnog budžeta treba da tolerišu veći stepen kritike u pogledu njihovog funkcionisanja.⁵³ Isto obrazloženje se odnosi na kompanije u državnom vlasništvu, iako je Sud prihvatio da one mogu imati komercijalni ugled koji treba da zaštite.⁵⁴

Državni službenici kao pojedinci takođe moraju imati visok stepen tolerancije u pogledu svog službenog postupanja, iako ne isti nivo kao političari – a Sud je naveo da može biti neophodno zaštititi ih od uvredljivih i zlostavljajućih verbalnih napada dok su na dužnosti:⁵⁵ „ne može se reći da se državni službenici svesno izlažu budnom praćenju svake svoje reči i dela u meri u kojoj to rade političari, pa bi ih trebalo tretirati na istovetan način kao političare kada je reč o kritici njihovih radnji”.⁵⁶ Sud je zaključio da nivo funkcije koju državni službenik obavlja takođe predstavlja važan faktor – što je njihov posao važniji, to moraju tolerisati više kritike.⁵⁷

Sudije spadaju u odvojenu kategoriju. Prema članu 10 stav 2 ograničenja mogu biti nametnuta za slobodu izražavanja kada je to neophodno u demokratskom društvu u cilju „očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva”. Sud je zaključio da to ne znači da su oni besprekorni: „imajući u vidu da sudije predstavljaju deo temeljne institucije u državi, oni kao takvi mogu da budu izloženi ličnoj kritici u dozvoljenim granicama, a ne samo na teoretski ili uopšten način ... Kada postupaju u svom službenom svojstvu, oni tako mogu biti izloženi širim granicama

⁴⁹ [Dyuldin i Kislov protiv Rusije](#), predstavka br. 25968/02, 31. jul 2007. st. 45.

⁵⁰ [Lombardo protiv Malte](#), predstavka br. 7333/06, 24. april 2007. st. 50.

⁵¹ [Romanenko i drugi protiv Rusije](#), predstavka br. 11751/03, 17. novembar 2005.

⁵² [OOO Memo protiv Rusije](#), predstavka br. 2840/10, 15. mart 2022; videti i [Mária Somogyi protiv Mađarske](#), predstavka br. 15076/17, 16. maj 2024. st. 30–44.

⁵³ [Kharlamov protiv Rusije](#), predstavka br. 27447/07, 8. oktobar 2015 (univerzitet); [Frisk i Jensen protiv Danske](#), predstavka br. 19657/12, 5. decembar 2017 (državna bolnica).

⁵⁴ [Uj protiv Mađarske](#), predstavka br. 23954/10, 19. jul 2011.

⁵⁵ [Lešník protiv Slovačke](#), predstavka br. 35640/97, 11. mart 2003.

⁵⁶ [Janowski protiv Poljske \[VV\]](#), predstavka br. 25716/94, 21. januar 1999. st. 33.

⁵⁷ [De Carolis i France Télévisions protiv Francuske](#), predstavka br. 29313/10, 21. januar 2016; [Medžlis Islamske Zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine](#), predstavka br. 17224/11, 27. jun 2017. st. 98.

prihvatljive kritike nego obični građani”.⁵⁸ Jedini izuzetak je „u slučaju ozbiljno štetnih napada koji su u suštini neosnovani”.⁵⁹

4.2. Ilustrativni predmeti

4.2.1. Lingens protiv Austrije

[predstavka br. 9815/82](#), 8. jul 1986.

<i>Činjenice:</i>	Četiri dana nakon opštih izbora održanih 1975. godine, u televizijskom intervjuu je otkriveno da je Fridrih Peter, lider Liberalne partije Austrije, tokom Drugog svetskog rata služio u prvoj SS pešadijskoj brigadi koja je učinila zlodela. Narednog dana kancelar u ostavci Bruno Krajski, lider Socijalističke partije Austrije – koja je razmatrala koaliciju sa Liberalnom strankom – dobio je pitanje o tvrdnjama i svesrdno je branio Petera. To je podstaklo podnosioca predstavke da objavi dva kritička članka. U prvom je naveo da bivši nacisti ne treba da imaju političku moć i kritikovao je podršku koju je Krajski pružio Peteru. U drugom članku je stav koji je Krajski zauzeo označio kao „nemoralan” i „nedostojan”, optužujući ga da ne poštuje žrtve nacista. Podnosilac predstavke sugerisao je da je Krajski protraćio šansu da pomogne Austriji da se suoči sa svojom nacističkom prošlošću i da izgradi samopouzdanje. Kao odgovor, Krajski je tužen za klevetu. Regionalni sud u Beču doneo je odluku u korist Krajskog, smatrajući da su termini poput „nemoralan” i „najniži oportunizam” klevetnički i dosudio je naknadu. Žalbe su na kraju bile neuspešne.
-------------------	---

<i>Presuda:</i>	Presuda Evropskog suda za ljudska prava usredsredila se na status koji je Krajski imao kao političar. Ovaj sažetak odnosi se na analizu Suda po toj tački. Sud je prvo ponovio da „[s]loboda štampe ... pruža javnosti jedan od najboljih načina da otkrije i formira mišljenje o idejama i stavovima političkih lidera. Uopšteno govoreći, sloboda političke rasprave leži u srži koncepta demokratskog društva koje se stalno pominje u Konvenciji” (st. 42). Onda je naveo: Granice prihvatljive kritike su shodno tome šire kada je u pitanju političar nego kada je u pitanju privatno lice. Za razliku od ovog drugog, prvi se neizbežno i svesno svakom rečju i radnjom izlaže budnoj pažnji novinara i šire javnosti, i stoga mora imati viši nivo tolerancije. Nema sumnje da član 10 stav 2 (čl. 10-2) omogućava da ugled drugih – to jest, svih pojedinaca – bude zaštićen, a ta zaštita se odnosi i na političare, čak i kada ne postupaju u svom privatnom svojstvu, ali u takvim slučajevima zahteve takve zaštite treba odmeriti u odnosu na interes otvorene rasprave o političkim pitanjima. (st. 42)
-----------------	---

⁵⁸ [Morice protiv Francuske](#), predstavka br. 29369/10, 23. april 2015. st. 131.

⁵⁹ [Morice protiv Francuske](#), predstavka br. 29369/10, 23. april 2015. st. 131.

	Sud je naveo da je podnosilac predstavke osuđen zbog upotrebe navodno klevetničkih izraza u odnosu na gospodina Krajskog koji je bio savezni kancelar. Sud je naglasio da su se izrazi odnosili na ulogu koju je Krajski imao kao političar i da su objavljeni u kontekstu postizborne političke kontroverze. Sud je dalje naglasio da je osuda za klevetu mogla imati odvraćajući efekat, ne samo na podnosioca predstavke već i na druge novinare: ona se „svela na neku vrstu cenzure koja bi ga najverovatnije obeshrabrila da ponovo iznosi kritike te vrste u budućnosti” (st. 44). Sud je naveo: U kontekstu političke debate takva kazna bi verovatno odvratila novinare od doprinosa javnoj raspravi o pitanjima koja utiču na opstanak zajednice. Po istom principu, takva kazna može da ometa štampu u obavljanju njenog zadatka dostavljača informacija i čuvara javnog interesa. (st. 44) Sud je dalje naveo da reči za koje je domaći sud utvrdio da su klevetničke predstavljale vrednosne sudove čija istinitost nije mogla biti ustanovljena. Sud je zaključio da je osuda za klevetu podnosioca predstavke prekršila pravo na slobodu izražavanja.
--	--

4.2.2. Stancu i drugi protiv Rumunije

[Predstavka br. 22953/16](#), 18. oktobar 2022.

Činjenice:	Podnosioci predstavke bili su dva novinara i izdavač sajta sa vestima iz oblasti pravosuđa. Oni su osuđeni za klevetu nakon niza članaka u kojima su kritikovali tužiteljku pominjanu samo pod inicijalima O.S.H. zbog njenog učešća u krivičnom gonjenju čoveka koji je kasnije oslobođen nakon što je proveo 13 meseci u pritvoru. O.S.H. je u to vreme bila tužiteljka izabrana članica i potpredsednica Visokog saveta sudstva (<i>Consiliul Superior al Magistraturii</i> – CSM), nezavisnog tela koje nastoji da zaštiti nezavisnost pravosuđa, nezavisnost, nepristrasnost i profesionalni ugled pojedinačnih sudija i tužilaca, kao i da doprinese efikasnoj organizaciji i funkcionisanju sudova i tužilaštava. O.S.H. je u člancima optužena za profesionalno nedolično ponašanje i doprinos izvrtanju pravde. Iako su se članici pozivali na javne dokumente, Okružni sud u Bukureštu utvrdio je da je jezik koji je korišćen – uključujući tvrdnje da je ona „uništila” jedan život i da je odgovorna za „zloupotrebe” – premašio prihvatljive granice novinarskog izražavanja i pogrešno predstavio njenu pravnu ulogu u predmetu. Podnosiocima predstavke naloženo je da O.S.H. isplate odštetu, a iznos odštete je smanjen nakon žalbe.
-------------------	---

Presuda:	Presuda Evropskog suda za ljudska prava sadržala je odeljak usmeren na status O.S.H. Ovaj sažetak odnosi se na analizu Suda po toj tački.
-----------------	--

	Sud je prvo primetio da su izveštaji podnosioca predstavke objavljeni u kontekstu šire javne rasprave o organizaciji i funkcionisanju CSM-a, podstaknute unutrašnjim sukobima u organizaciji i položajem određenih službenika suda. Sud je takođe primetio da je O.S.H. nameravala da se kandiduje za predsednicu CSM-a i da su njene namere bile poznate javnosti u to vreme i naveo je da su se članci odnosili na profesionalnu aktivnost O.S.H. i njen uspon na visoku poziciju u CSM-u i konačno i u sistemu pravosuđa. Sud je dalje naveo da je O.S.H. bila visokorangirana javno izabrana funkcionerka koja je privlačila pažnju štampe i pre objavljivanja datog članka u ovom predmetu. U takvim okolnostima, Sud je naglasio sledeće: Mora se smatrati da je takav državni službenik neizbežno i svesno ušao u javni domen i izložio svoje postupke pažljivoj proverbi, kao i da granici prihvatljive kritike shodno tome moraju biti šire nego u slučaju običnog profesionalca. (st. 128) Sud je uzeo u obzir svojstvene dužnosti i odgovornosti u pogledu sistema pravosuđa koje je status O.S.H. kao tužiteljke i članice CSM-a podrazumevao i naveo da nju nije moguće uporediti sa stvarnim političarem. Ipak, čak i uzimajući u obzir posebnu ulogu pravosuđa u društvu i njegovu posebnu potrebu za poverenjem javnosti, Sud je naglasio da je O.S.H. pripadala grupi lica koja nisu mogla da traže zaštitu svojih prava na poštovanje privatnog života na isti način kao obični građani, ili čak i profesionalci u tom smislu. Sud je zaključio da ona stoga podleže širim granicama prihvatljive kritike od običnih pojedinaca i profesionalaca. Uzimajući u obzir sadržaj članaka, Sud je zaključio da je osuda za klevetu prekršila pravo na slobodu izražavanja.
--	---

5. Srazmernost građanskopravnih sankcija

5.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Velike kazne mogu imati odvratajući efekat ne samo na lice ili subjekat kome su izrečene, već i na druge. Sud je stoga naveo da je „najpažljivija provera ... potrebna kada mere koje preduzimaju ili sankcije koje izriču domaće institucije mogu da obeshrabre učešće medija u raspravama o pitanjima od legitimnog javnog interesa”.⁶⁰ Prilikom izricanja sankcije domaći sudovi moraju da „ubedljivo pokažu postojanje goruće društvene potrebe” i da „pruže ‘relevantne i dovoljne’ razloge da opravdaju dosuđeni iznos”.⁶¹

Srazmernost je izuzetno važna:

[D]osuđena odšteta za klevetu mora biti u razumnom odnosu srazmernosti sa pretrpljenom povredom ugleda.⁶²

Državama je ostavljena fleksibilnost da odrede šta je srazmerno u njihovom domaćem kontekstu, ali zakon mora da „ponudi odgovarajuće i delotvorne mere zaštite od nesrazmerno velikog dosuđenog iznosa”.⁶³

Primarni činioci koje treba uzeti u obzir su uticaj dosuđenog iznosa na podnosioca predstavke, posebno na njegovu finansijsku situaciju, i odvratajući efekat koji kazna može imati na njihovo buduće ostvarivanje slobode izražavanja, kao i odvratajući efekat koji kazna može imati na druge.⁶⁴ Procena takođe može uzeti u obzir prepoznatljivost podnosioca predstavke.⁶⁵ U proceni uticaja na podnosioca predstavke, moguće je pozvati se na prihod podnosioca predstavke, kao i na minimalnu ili prosečnu platu u zemlji ili određenoj profesionalnoj oblasti.⁶⁶

Sud je takođe procenio srazmernost poredeći dosuđene naknade štete za klevetu sa dosuđenim naknadama u drugim vrstama predmeta. Na primer, u slučaju [Narodni List d.d. protiv Hrvatske](#), Sud je primetio da je presuda u iznosu od približno 6870 evra iznosila dve trećine iznosa za duševnu bol izazvanu ubistvom iz nehata bliskog srodnika; dalje je naveo da je „teško prihvatiti da je povreda ... ugleda ... bila toliko ozbiljna da opravda toliki iznos odštete.”⁶⁷

Sud je u nekim predmetima utvrdio da je dosuđeni iznos prevelik u apsolutnom smislu ili u poređenju sa drugim dosuđenim iznosima. U slučaju [Tolstoy Miloslavsky protiv UK](#) Sud je

⁶⁰ [OOO Regnum protiv Rusije](#), predstavka br. 22649/08, 8. septembar 2020. st. 77.

⁶¹ [OOO Regnum protiv Rusije](#), predstavka br. 22649/08, 8. septembar 2020. st. 79.

⁶² [Tolstoy Miloslavsky protiv UK](#), predstavka br. 18139/91, 13. jul 1995. st. 49.

⁶³ [Tolstoy Miloslavsky protiv UK](#), predstavka br. 18139/91, 13. jul 1995. st. 41, 50.

⁶⁴ Kako je sažeto u [Tolmachev protiv Rusije](#), predstavka br. 42182/11, 2. jun 2020. st. 52–53.

⁶⁵ U [Mesić protiv Hrvatske](#), predstavka br. 19362/18, 5. maj 2022. Sud je utvrdio da je značajna količina bila prikladna da neutrališe „odvratajući” efekat klevetničkih izjava.

⁶⁶ Kako je sažeto u [Tolmachev protiv Rusije](#), predstavka br. 42182/11, 2. jun 2020. st. 52–53. U [Kasabova protiv Bugarske](#), predstavka br. 22385/03, 19. april 2011, Sud je naveo da dosuđena naknada iznosi 35 mesečnih plata, a da se podnosilac predstavke godinama mučio da je otplati (st. 71).

⁶⁷ Predstavka br. 2782/12, 8. novembar 2018. st. 71.

utvrdio da je iznos od 1,5 miliona funti visok u apsolutnom smislu i da je tri puta veći od najvećeg prethodno dosuđenog iznosa; u slučaju [Pakdemirli protiv Turske](#), naveo je da je dosuđeni iznos od 60.000 evra najveći ikada dosuđen u toj zemlji.⁶⁸ U slučaju [Gouveia Gomes Fernandes i Freitas e Costa protiv Portugalije](#) Sud je smatrao dosuđeni iznos od 25.000 evra „prilično visok i verovatno će odvrati [podnosiocima predstavke] od doprinosa javnoj raspravi o pitanjima koja se tiču opstanka zajednice”.⁶⁹ U slučaju [Ghiulfer Predescu protiv Rumunije](#), Sud je opisao dosuđeni iznos od 13.500 evra kao „ekstremno veliki [i] onaj koji može da ima 'odvraćajući' efekat na slobodu izražavanja podnosioca predstavke”.⁷⁰ U slučaju [Público - Comunicação Social, S.A. i drugi protiv Portugalije](#), Sud je smatrao da je „iznos od 75.000 evra koji je svim podnosiocima predstavke bio naložen da plate – ali koji je na kraju u potpunosti isplatio prvi podnosilac predstavke – nesumnjivo neuobičajeno veliki iznos, posebno u poređenju sa drugim postupcima za klevetu pokrenutim pred portugalskim sudovima i pred Sudom i uzimajući u obzir činjenicu da se radilo o ugledu pravnog lica, a ne pojedinca”.⁷¹ Sud je dalje upozorio:

Takva kazna neizbežno rizikuje da odvraća novinare od doprinosa javnoj raspravi o pitanjima koja utiču na opstanak zajednice. Po istom principu, može da ometa štampu u obavljanju svog zadatka informisanja i kontrole. (st. 55).

Što se tiče medija, Sud je nastojao da osigura da odšteta ne bude toliko velika da bi ugrozila njene finansijske i ekonomske temelje.⁷²

Pored dosuđene kazne, procena srazmernosti mora uzeti u obzir i druge troškove koji mogu biti izrečeni, kao što je plaćanje sudskih troškova stranke koja tuži za klevetu, koji mogu obuhvatati „proviziju za uspeh” i premije osiguranja.⁷³

Konačno, Sud je presudio da čak i veoma mala naknada od jednog evra „simbolične naknade” i dalje može imati odvraćajući efekat na pravo na slobodu izražavanja: sama činjenica pravne presude za ostvarivanje slobode izražavanja ima značajan uticaj, čak i bez finansijskih posledica.⁷⁴

⁶⁸ predstavka br. 18139/91, 13. jul 1995; predstavka br. 35839/97, 22. februar 2005.

⁶⁹ predstavka br. 1529/08, 29. mart 2011. st. 54.

⁷⁰ predstavka br. 29751/09, 27. jun 2017. st. 61.

⁷¹ Predstavka br. 39324/07, 7. decembar 2010. st. 55.

⁷² [Timpul Info-Magazin i Anghel protiv Moldavije](#), predstavka br. 42864/05, 27. novembar 2007. (medijska kuća bila je prisiljena na zatvaranje zbog naknade koju joj je bilo naloženo da plati). Vidi i [Btaja News Sp. z o. o. protiv Poljske](#), predstavka br. 59545/10, 26. novembar 2013. st. 71.

⁷³ [Associated Newspapers Limited protiv UK](#), predstavka br. 37398/21, 12. novembar 2024; [MGN Limited protiv UK](#), predstavka br. 72497/17, 20. septembar 2022. (odluka); [Ileana Constantinescu protiv Rumunije](#), predstavka br. 32563/04, 11. decembar 2012; [MGN Limited protiv UK](#), predstavka br. 39401/04, 18. januar 2011.

⁷⁴ [Brasilier protiv Francuske](#), predstavka br. 71343/01, 11. april 2006.

5.2. Ilustrativni predmeti

5.2.1. Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva

[Predstavka br. 18139/91](#), 13. jul 1995.

<i>Činjenice:</i>	Podnosilac predstavke je optužio lorda Aldingtona da je organizovao ratne zločine tokom repatrijacije Kozaka i Jugoslovena 1945. godine koji su doveli do smrti ili brutalnog postupanja sa desetinama hiljada ljudi. On je njegovo postupanje izjednačio sa postupanjem ratnih zločinaca nacista. Lord Aldington je pokrenuo postupak za klevetu protiv Tolstoja. Na Višem sudu pravde, porota je u postupku utvrdila da su tvrdnje klevetničke i neistinite i donela odluku da lordu Aldingtonu bude isplaćena odšteta u iznosu od 1,5 miliona funti. To je bila najveća naknada za klevetu u pravnoj istoriji Engleske u to vreme, približno tri puta veća od prethodne najveće naknade. Sudija Višeg suda dao je poroti detaljna uputstva o tome kako da proceni štetu i naglasio da treba da imaju za cilj da nadoknade štetu ugledu, a ne da kazne; o važnosti ugleda i povrede osećanja, i o potrebi za „opravdanjem” karaktera tužioca. Upozorio je da ne treba koristiti druge predmete kao referentne i podstakao utemeljenje naknade na uslovima iz stvarnog sveta. Apelacioni sud je podržao presudu Višeg suda i odluku porote.
-------------------	---

<i>Presuda:</i>	Sud je svoju presudu usredsredio na dosuđeni iznos, a ne na utvrđivanje klevete. Prvo je naveo da su izjave za koje se ispostavilo da nisu istinite – optužbe za ratne zločine – bile veoma ozbiljne i izuzetno štetne po ugled, kao i da su zaslužile visoku odštetu. Ipak, to nije značilo da je porota slobodno mogla da navede bilo koji iznos koji je smatrala prikladnim; „prema Konvenciji, dosuđena odšteta za klevetu mora biti u razumnom odnosu srazmernosti sa pretrpljenom povredom ugleda” (st. 49). Sud je primetio da je poroti naloženo da ne kazni podnosioca predstavke, već da samo izrekne iznos koji bi lordu Aldingtonu nadoknadio nematerijalnu štetu. Ipak, porota je dosudila iznos tri puta veći od najvećeg iznosa za klevetu prethodno izrečenog u Engleskoj, a od tada nije izrečen nijedan uporediv iznos. Sud je smatrao da „[o]voliki iznos mora biti posebno podložan preispitivanju kada materijalno domaće pravo primenjivo u to vreme samo po sebi ne pruža zahtev u pogledu srazmernosti” (st. 49). Sud je dalje naveo da domaće pravo dozvoljava veliko diskreciono pravo poroti, a da domaći apelacioni sud ne može poništiti dosuđeni iznos samo na osnovu toga što je preteran, već samo ukoliko je toliko nerazuman da ga nisu mogle izreći razumne osobe i da je do njega moralo doći kroz hirovito, nesavesno ili neracionalno postupanje. To je u stvari predstavljalo skoro neograničeno diskreciono pravo, za koje je čak i domaći apelacioni sud u kasnijoj presudi smatrao da nije „neophodno u demokratskom društvu”. Evropski sud za ljudska prava je
-----------------	--

	primetio da je domaći apelacioni sud nakon presude takođe dao smernice za porote u budućim predmetima, pozivajući ih da se postaraju za to da svaka izrečena odšteta bude srazmerna šteti koju je tužilac pretrpeo i da predstavlja iznos koji je neophodno dodeliti mu radi pružanja odgovarajuće naknade i ponovnog uspostavljanja njegovog ugleda. Evropski sud za ljudska prava podržao je zapažanja domaćeg apelacionog suda, smatrajući da „obim sudske kontrole, tokom prvostepenog i žalbenog postupka, u vreme predmeta podnosioca predstavke nije nudio odgovarajuće i delotvorne mere zaštite od nesrazmerno velikog dosuđenog iznosa“. Shodno tome je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.
--	---

5.2.2. Tolmachev protiv Rusije

[predstavka br. 42182/11](#), 2. jun 2020.

<i>Činjenice:</i>	Podnosilac predstavke se suočio sa dva odvojena postupka za klevetu proistekla iz kritičkih novinskih članaka koje je napisao o sudijama u svom regionu. Prvi postupak odnosio se na uvodnik u kom je oštro kritikovao predsednicu Okružnog suda, optužujući je za nezakonito prisvajanje zajedničke imovine u njenoj zgradi i za diskreditovanje pravosuđa. Sudija ga je tužila za klevetu, a Okružni sud Oktjabrski u Rostovu na Donu dosudio joj je iznos od 24.360 evra za odštetu i sudske troškove. Prilikom određivanja iznosa nije uzeta u obzir finansijska situacija podnosioca predstavke, već ozbiljnost klevetanja sudije. Nakon žalbe iznos je smanjen na 5250 evra, a Regionalni sud Rostova naveo je potrebu za srazmernošću i važnost slobode štampe. Drugi postupak se odnosio na članak u kome je podnosilac predstavke optužio bivšu sutkinju za uzimanje mita. U postupku koji se odnosio na klevetu, a koji je pokrenuo sin bivše sutkinje (bivša sutkinja je preminula), Okružni sud Rostova na Donu dosudio je odštetu u iznosu od 25.000 evra. Žalba nije bila uspešna.
<i>Presuda:</i>	Deo presude Suda procenjuje dosuđeni iznos i ovaj sažetak je usredsređen na to. Sud je primetio da je Okružni sud izostavio svako pominjanje finansijske situacije podnosioca predstavke, naglašavajući umesto toga da je podnosilac predstavke sudija čiji ugled treba zaštititi. Iako je Regionalni sud smanjio iznos nakon žalbe, on nije pravilno procenio da li je iznos koji je konačno dosudio srazmeran, uzimajući u obzir finansijsku situaciju podnosioca predstavke. Sud je onda primetio da su se u drugom postupku domaći sudovi usredsredili na činjenicu da je tužilac morao duboko patiti zbog napada na ugled njegove pokojne majke. Iako je Okružni sud usput napomenuo da je uzeo u obzir „finansijsku situaciju svakog okrivljenog“, nije pružio nikakve detalje o toj situaciji. Regionalni sud samo je ponovio obrazloženje nižeg suda. Shodno tome, Sud je smatrao da domaći sudovi, pri odlučivanju o

	naknadi za nematerijalnu štetu koju će platiti podnosilac predstavke u dva postupka za klevetu, nije uspeo da osigura razuman odnos srazmernosti sa povredom ugleda koji su tužioci pretrpeli. Sud je smatrao da se obrazloženje koje su naveli domaći sudovi kako bi opravdali dva slučaja mešanja u pravo na slobodu izražavanja podnosioca predstavke iako relevantno, ne može smatrati dovoljnim. Domaći sudovi nisu dovoljno razmotrili načela i merila iz sudske prakse Suda za uravnotežavanje prava na poštovanje privatnog života i prava na slobodu izražavanja. Oni su stoga prekoračili polje slobodne procene koje im je omogućeno i nisu uspeli da pokažu da postoji razuman odnos srazmernosti između dva data slučaja mešanja i legitimnog cilja kojem se teži. Sud je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.
--	--

6. Krivične sankcije

6.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Sud je naglasio da države moraju pokazati uzdržanost u upotrebi krivičnog prava za ograničenje ostvarivanja slobode izražavanja:

[D]ominantna pozicija na kojoj se Vlada nalazi čini neophodnim da pokaže uzdržanost u pribegavanju krivičnom postupku, posebno kada su na raspolaganju druga sredstva za odgovor na neopravdane napade i kritike njenih protivnika ili medija.⁷⁵

Sud je naveo da je jedna od opasnosti korišćenja krivičnog prava protiv slobode izražavanja ta što ono ima snažan odvraćajući efekat i može da odvрати novinare i druge od komentarisanja pitanja od istinskog javnog interesa. Naglasio je:

[S]ud mora biti uveren da kazna ne predstavlja oblik cenzure čiji je cilj da obeshrabri štampu od izražavanja kritike. U kontekstu rasprave o temi od javnog interesa, takva kazna će verovatno odvratiti novinare od doprinosa javnoj raspravi o pitanjima koja utiču na život zajednice. Po istom principu, može da ometa štampu u obavljanju svog zadatka dostavljača informacija i čuvara javnog interesa. S tim u vezi, činjenica osude može u nekim slučajevima biti važnija od manje težine izrečene kazne.⁷⁶

Izricanje kazne zatvora – krajnje sankcije prema krivičnom pravu – saglasno je sa pravom na slobodu izražavanja samo u izuzetno retkim slučajevima:

[I]zricanje zatvorske kazne za medijski prestup biće u skladu sa slobodom izražavanja novinara kako je garantovano članom 10 Konvencije samo u izuzetnim okolnostima, naročito kada su druga osnovna prava ozbiljno ugrožena kao, na primer, u slučaju govora mržnje ili podsticanja na nasilje.⁷⁷

Čak i manja krivična sankcija – uslovna kazna, kazna koja kasnije bude predmet pomilovanja ili simbolična novčana kazna – može da ima odvraćajući efekat, jer je i samo postojanje krivične osude ozbiljno i može dovesti do značajnih posledica.⁷⁸ Pri razmatranju srazmernosti mešanja u slobodu izražavanja – bilo da je „neophodno u demokratskom društvu” – činjenica da je krivično pravo primenjeno predstavlja značajnog činioca koji nadmašuje bilo kakvu malu izrečenu kaznu.⁷⁹

Iako Sud nije presudio da je krivično pravo u pogledu klevete nespojivo sa pravom na slobodu izražavanja, preporučio je državama da koriste građanske i druge pravne lekove kad god su dostupni. Sud je naveo da krivične mere za klevetu treba da budu rezervisane za „određene

⁷⁵ [Castells protiv Španije](#), predstavka br. 11798/85, 23. april 1992. st. 46.

⁷⁶ [Bédat protiv Švajcarske](#), predstavka br. 56925/08, 29. mart 2016. st. 79.

⁷⁷ [Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije](#), predstavka br. 33348/96, 17. decembar 2004. st. 115.

⁷⁸ [Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije](#), predstavka br. 33348/96, 17. decembar 2004. st. 11; [De Carolis i France Télévisions protiv Francuske](#), predstavka br. 29313/10, 21. januar 2016. st. 63.

⁷⁹ [Stoll protiv Švajcarske](#), predstavka br. 69698/01, 10. decembar 2007. st. 154; [Haldimann i drugi protiv Švajcarske](#), predstavka br. 21830/09, 24. februar 2015. st. 67.

teške slučajeve – recimo, u slučaju govora koji podstiče na nasilje”.⁸⁰ U slučaju *Amorim Giestas i Jesus Costa Bordalo protiv Portugalije*, Sud je utvrdio da je krivična osuda za klevetu prekršila pravo na slobodu izražavanja „tim pre što [Građanski zakonik] predviđa poseban pravni lek za zaštitu časti i ugleda”.⁸¹

Iako su se mnogi predmeti u kojima je Sud odlučivao odnosili na novinare, ta načela jednako važe za druge koji komentarišu pitanja od opšteg interesa, uključujući aktiviste kao i pripadnike javnosti.⁸²

6.2. Ilustrativni predmeti

6.2.1. Castells protiv Španije

[Predstavka br. 11798/85](#), 23. april 1992.

<i>Činjenice:</i>	Podnosilac predstavke, advokat i senator iz San Sebastijana povezan sa strankom koja podržava nezavisnost Baskije, objavio je članak u kome kritikuje postupanje Vlade Španije prilikom nasilja u Baskiji. Nagovestio je da su državni zvaničnici bili saučesnici u politički motivisanim ubijanjima baskijskih disidenata. Ubrzo nakon toga državni tužilac ga je optužio prema zakonu kojim se kriminalizuju teške uvrede ili lažne optužbe protiv vlade. Ukinut mu je poslanički imunitet, a Krivično odeljenje Vrhovnog suda ga je osudilo na nešto više od godinu dana zatvora, presudivši da je njegov članak premašio prihvatljivu političku kritiku. Žalbe su bile neuspešne.
<i>Presuda:</i>	Sud je prvo podsetio da sloboda izražavanja „predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova za njegov napredak; i da se to ne odnosi samo na ‘informacije’ ili ‘ideje’ koje su primljene u poverenju ili koje se smatraju neuvredljivim ili nevažnim, već i na one koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju. Takvi su zahtevi pluralizma, tolerancije i slobodoumnosti bez kojih nema ‘demokratskog društva’” (st. 42). To posebno važi za izabranog predstavnika. Sud je primetio da je podnosilac predstavke osuđen za stavove koje je izrazio u članku u medijima, a da mediji „pružaju javnosti jedan od najboljih načina da otkrije i formira mišljenje o idejama i stavovima svojih političkih lidera” (st. 42). On je osuđen zato što su domaći sudovi smatrali da je članak prešao liniju između političke kritike i uvrede, iako samo malo.

⁸⁰ [Raichinov protiv Bugarske](#), predstavka br. 47579/99, 20. april 2006. st. 50.

⁸¹ [Amorim Giestas i Jesus Costa Bordalo protiv Portugalije](#), predstavka br. 37840/10, 3. april 2014. st. 36.

⁸² Na primer, [Toranzo Gomez protiv Španije](#), predstavka br. 26922/14, 20. novembar 2018. (aktivist); [Raichinov protiv Bugarske](#), predstavka br. 47579/99, 20. april 2006. (državni službenik); [Mătăsaru protiv Republike Moldavije](#), predstavke br. 69714/16 i 71685/16, 15. januar 2019. (pojedinaac koji je vršio protest sa jednim licem).

	Sud je naglasio da, iako sloboda političke debate nije po prirodi apsolutna, sva ograničenja te slobode potrebno je pažljivo preispitati. To posebno važi za primenu krivičnog prava: [D]ominantna pozicija na kojoj se vlada nalazi čini neophodnim da pokaže uzdržanost u pribegavanju krivičnom postupku, posebno kada su na raspolaganju druga sredstva za odgovor na neopravdane napade i kritike njenih protivnika ili medija. (st. 46) Sud je dalje naveo da, iako je izrečena relativno blaga sankcija, to nije bilo relevantno za njegovu presudu. Smatrao je da je krivična osuda prekršila pravo na slobodu izražavanja.
--	--

6.2.2. Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije

[Predstavka br. 33348/96](#), 17. decembar 2004.

<i>Činjenice:</i>	Podnosioci predstavke su objavili članak u novinama u kome su doveli u pitanje zakonitost ugovora koji je gradsko veće dodelilo kompaniji za odvlačenje nepropisno parkiranih vozila. U članku je navedena tvrdnja o umešanosti pravnice zaposlene u gradskoj upravi i bivšeg zamenika gradonačelnika, a bio je praćen crtežom na kome su prikazani pravica i bivši zamenik gradonačelnika kako ruku pod ruku nose torbu sa novčanicama. Pravica, koji je u međuvremenu postala sutkinja, tužila je podnosiocima predstavke na osnovu toga što je crtež naveo čitaocima da poveruju da je imala intimne veze sa bivšim zamenikom gradonačelnika, uprkos tome što su oboje bili u braku sa drugim osobama. Prvostepeni sud u Konstanci osudio je podnosiocima predstavke za uvredu i klevetu i osudio ih na kaznu zatvora od sedam meseci. Takođe im je onemogućio da ostvaruju određena građanska prava, zabranio im da rade kao novinari godinu dana i naredio im je da plate odštetu. Žalba je odbačena, ali su podnosioci predstavke na kraju dobili pomilovanje od predsednika države.
-------------------	---

<i>Presuda:</i>	Deo presude Suda bavio se krivičnom prirodom postupka protiv podnosilaca predstavke. Ovaj sažetak usredsređen je na taj deo presude. Sud je prvo naglasio da „se mora ... postupati sa najvećim oprezom kada su mere koje preduzimaju ili sankcije koje izriču domaće institucije takve da odvrćaju štampu od učešća u raspravi o pitanjima od legitimnog javnog interesa“ (st. 111) i napomenuo da su sankcije izrečene podnosiocima predstavke bile „nesumnjivo veoma stroge“ (st. 112). Sud je podsetio na odvrćajući efekat krivičnih sankcija: Istraživački novinari mogu biti sprečeni da izveštavaju o pitanjima od opšteg javnog interesa – kao što su sumnja na nepravilnosti u dodeli javnih ugovora komercijalnim subjektima – ako rizikuju, jedna od standardnih sankcija koje se mogu izreći za
-----------------	---

	neopravdane napade na ugled pojedinaca jeste da budu osuđeni na kaznu zatvora ili zabranu obavljanja svoje profesije. (st. 113) Sud je smatrao da „[o]dvraćajući efekat koji strah od takvih sankcija ima na ostvarivanje novinarske slobode izražavanja je očigledan” i „funkcioniše na štetu društva kao celine” (st. 114). To je bio važan činilac u razmatranju srazmernosti. Sud je ponovio da će „izricanje zatvorske kazne za medijski prestup biti u skladu sa slobodom izražavanja novinara kako je garantovano članom 10 Konvencije samo u izuzetnim okolnostima, naročito kada su druga osnovna prava ozbiljno ugrožena kao, na primer, u slučaju govora mržnje ili podsticanja na nasilje” (st. 115). Smatrao je da okolnosti ovog predmeta, koji je opisao kao „klasičan predmet klevete pojedinca u kontekstu rasprave o pitanju od legitimnog javnog interesa” nisu predstavljale „nikakvo opravdanje za izricanje zatvorske kazne” (st. 116). Naglasio je da će „[t]akva sankcija, po svojoj prirodi, neizbežno imati odvraćajući efekat” (st. 116). Činjenica da su podnosioci predstavke kasnije pomilovani i da nisu odslužili zatvorsku kaznu nije promenila zaključak Suda, jer je pomilovanje diskreciono ovlašćenje predsednika i ne briše osuđujuću presudu. Sud je dalje primetio da je zatvorska kazna izrečena podnosiocima predstavke praćena nalogom koji im onemogućava da ostvaruju svoja građanska prava. Sud je smatrao da je „takvo onemogućavanje – koje se u rumunskom pravu automatski primenjuje na svakog ko služi kaznu zatvora, bez obzira na krivično delo za koje je izrečena kao glavna kazna, i ne podleže preispitivanju sudova u pogledu njene neophodnosti – bilo posebno neprikladno u ovom predmetu i da nije bilo opravdano prirodom dela za koja su podnosioci predstavke proglašeni krivično odgovornim” (st. 117). Na kraju, što se tiče naloga kojim se podnosiocima predstavke zabranjuje da rade kao novinari, Sud je podsetio da „prethodna ograničenja aktivnosti novinara zahtevaju najpažljiviju proveru ... i opravdana su samo u izuzetnim okolnostima” (st. 118). I ova sankcija je bila „posebno stroga i ni pod kojim okolnostima nije je bilo moguće opravdati pukim rizikom od ponovnog činjenja krivičnog dela podnosilaca predstavke” (st. 118). Sud je na kraju utvrdio da „zabranom podnosiocima predstavke da rade kao novinari kao preventivnom merom opšteg obima, iako uz vremensko ograničenje, domaći sudovi su prekršili načelo da štampa mora biti u stanju da obavlja ulogu čuvara javnog interesa u demokratskom društvu”. Sud je zaključio da su krivične sankcije izrečene podnosiocima predstavke, koje su obuhvatale i kazne zatvora, zabranu rada kao novinara od godinu dana, onemogućenje ostvarivanja određenih građanskih prava i nalog za plaćanje odštete, prekršile njihovo pravo na slobodu izražavanja prema Konvenciji, bilo da se te sankcije posmatraju pojedinačno ili u celini.
--	---

7. Privatnost i pravo na slobodu izražavanja

7.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Pravo na privatnost zaštićeno je članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima, a pravo na slobodu izražavanja članom 10 Konvencije. „[A] u principu ova prava zaslužuju jednako poštovanje“;⁸³ kada dođu u sukob – na primer, kada postoji tvrdnja da je medijska kuća narušila nečiju privatnost, Sud se bavi ostvarivanjem ravnoteže i koristi sledeća merila:

- (a) doprinos raspravi od javnog interesa;
- (b) stepen u kome je dotično lice dobro poznato;
- (c) prethodno ponašanje dotičnog lica;
- (d) metoda dobijanja informacija i njihova verodostojnost;
- (e) sadržaj, oblik i posledice objavljivanja

U zavisnosti od predmeta u obzir mogu biti uzeti i druga merila. Na primer, u jednom predmetu u kome je moglo doći do uticaja na suđenje, Sud je dodao merilo „uticaja na krivični postupak“; u predmetu koji se odnosio na objavljivanje fotografije lica koje je u prošlosti osuđeno za neonacističke aktivnosti, Sud je razmatrao protek vremena između osuđujuće presude i objave.⁸⁴

Kako je navedeno u poglavlju 2 ovog vodiča, Sud je naglasio da „javni interes“ treba ustanoviti u svetlu okolnosti svakog predmeta. To nije sve ono za šta je javnost zainteresovana, već označava pitanje koje je od legitimnog značaja za društvo. Sud je naglasio da ne odobrava izveštavanje medija koje je samo nametljivo:

Javni interes se ne može svesti na žed javnosti za informacijama o privatnom životu drugih, ili na želju publike za senzacionalizmom ili čak voajerizmom.⁸⁵

U kontekstu privatnosti, primeri izveštavanja u cilju javnog interesa uključuju objavljivanje medicinskog stanja kandidata za najviše funkcije u državi,⁸⁶ sportskih tema,⁸⁷ informacija o izvođačima,⁸⁸ krivičnim delima ili krivičnim postupcima uopšte⁸⁹ i seksualnim skandalima u

⁸³ [Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske](#), predstavka br. 40454/07, 10. novembar 2015. st. 91.

⁸⁴ [Axel Springer SE i RTL Television GmbH protiv Nemačke](#), predstavka br. 51405/12, 21. septembar 2017; [Mediengruppe Österreich GmbH protiv Austrije](#), predstavka br. 37713/18, 26. april 2022.

⁸⁵ [Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske](#), predstavka br. 931/13, 27. jun 2017. st. 171.

⁸⁶ [Éditions Plon protiv Francuske](#), predstavka br. 58148/00, 18. maj 2004.

⁸⁷ [Nikowitz i Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije](#), predstavka br. 5266/03, 22. februar 2007; [Colaço Mestre i SIC – Sociedade Independente de Comunicação, S.A. protiv Portugalije](#), predstavka br. 29856/13, 27. jul 2021.

⁸⁸ [Sapan protiv Turske](#), predstavka br. 44102/04, 8. jun 2010.

⁸⁹ [Dupuis i drugi protiv Francuske](#), predstavka br. 1914/02, 7. jun 2007; [July i SARL Libération protiv Francuske](#), predstavka br. 20893/03, 14. februar 2008; [White protiv Švedske](#), predstavka br. 42435/02, 19. septembar 2006.

političkim partijama u kojima učestvuju članovi vlade.⁹⁰ Medijski članci koji samo izveštavaju o privatnim životima poznatih osoba generalno se ne smatraju člancima u javnom interesu.⁹¹

Što se tiče stepena u kome je dotično lice dobro poznato, uloga funkcije tog lica važna je onoliko koliko i njegov rad ili aktivnosti.⁹² Svako ko kroz svoj rad ili položaj uđe u javnu arenu može se smatrati javnom ličnošću. Na primer, u slučaju [Drouiotis protiv Kipra](#) Sud je smatrao da je visokopozicionirani pravnik koji je težio da postane državni tužilac i često se pojavljivao u medijima javna ličnost.⁹³ Sud je ipak smatrao da čak i javne ličnosti imaju određeno očekivanje privatnosti: „čak i kada je lice poznato široj javnosti, to lice može se osloniti na 'legitimno očekivanje' zaštite i poštovanja za svoj privatni život ... činjenica da neki pojedinac pripada kategoriji javnih lica ne može ni na koji način, čak i kada se radi o licima koja vrše zvanične funkcije, ovlastiti medije da krše profesionalna i etička načela kojima se moraju rukovoditi u svojim postupcima ili dati legitimnost narušavanju privatnog života.”⁹⁴ To posebno važi kada se radi o fotografijama.⁹⁵

Što se tiče ranijeg postupanja, mera u kojoj je lice koje podnosi zahtev za zaštitu privatnosti u prošlosti privlačila pažnju ili otkrivala informacije o svom privatnom životu predstavlja relevantno pitanje. Na primer, u slučaju [Hachette Filipacchi Associés \(ICI PARIS\) protiv Francuske](#), Sud je utvrdio da je činjenica da je poznati pevač sam otkrivao informacije o svom raskošnom životu i načinu na koji je trošio novac značila da se nije mogao osloniti na zaštitu prava na privatnost kada su takve informacije u pitanju.⁹⁶

Što se tiče načina dobijanja informacija i njihove verodostojnosti, Sud je istakao narušavanje izazvano tajno snimljenim fotografijama i izrazio svoje izričito neodobravanje senzacionalističkih paparaca, nastavljajući da tu vrstu fotografija naziva „kontinuiranim uznemiravanjem”, pa čak i „proganjanjem”.⁹⁷ Što se tiče upotrebe skrivenih kamera, Sud je uzeo u obzir da li se to čini u javnom ili privatnom prostoru.⁹⁸ Mediji ne mogu biti kažnjeni zbog objavljivanja informacija iz materijala koji je „procurio” i koji je nezakonito pribavljen; i ne postoji zahtev da se pre objavljivanja lice obavesti da će informacije o njegovom privatnom životu biti objavljene.⁹⁹

⁹⁰ [Kącki protiv Poljske](#), predstavka br. 10947/11, 4. jul 2017.

⁹¹ [Von Hannover protiv Nemačke](#), predstavka br. 59320/00, 24. jun 2004.

⁹² [Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije \(br. 2\)](#), predstavka br. 10520/02, 14. decembar 2006; [Axel Springer AG protiv Nemačke](#), predstavka br. 39954/08, 7. februar 2012.

⁹³ Predstavka br. 42315/15, 5. jul 2022.

⁹⁴ [Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske \[VV\]](#), predstavka br. 40454/07, 10. novembar 2015. st. 122.

⁹⁵ [Von Hannover protiv Nemačke \(br. 2\)](#), predstavke br. 40660/08 i 60641/08, 7. februar 2012. st. 96.

⁹⁶ Predstavka br. 12268/03, 23. jul 2009.

⁹⁷ [Von Hannover protiv Nemačke](#), predstavka br. 59320/00, 24. jun 2004. st. 59.

⁹⁸ [Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia protiv Grčke](#), predstavka br. 72562/10, 22. februar 2018, st. 64–65.

⁹⁹ [Radio Twist a.s. protiv Slovačke](#), predstavka br. 62202/00, 19. decembar 2006; [Mosley protiv UK](#), predstavka br. 48009/08, 10. maj 2011.

Što se tiče sadržaja, forme i posledica objavljivanja, Sud je naglasio da „je pristup upotrebljen da se pokrije tema stvar novinarske slobode ... [na] novinarima je da odluče koje detalje treba objaviti kako bi se osigurao kredibilitet članka.”¹⁰⁰ U isto vreme, od medija se zahteva da uzmu u obzir uticaj informacija i slika koje će objaviti pre njihovog širenja.¹⁰¹ Na primer, oni mogu da svedu narušavanje privatnosti na najmanju moguću meru putem pikselizacije i izobličenja glasa.¹⁰² Sud je izričito bio protiv izmene ili zlonamerne upotrebe fotografije za koju je lice dalo dozvolu za određenu svrhu.¹⁰³ Što se tiče uticaja i posledica objavljivanja, Sud je naveo da je značajan činilac mera u kojoj su materijali koji narušavaju privatnost rašireni. Ukoliko su objavljeni u štampanim medijima, relevantno je razmotriti da li su novine nacionalne ili lokalne i njihove tiraže; što se tiče internetmedija, Sud je naveo da treba uzeti u obzir dostupnost i broj pregleda (drugim rečima, tiraž) i naglasio je ulogu pretraživača preko kojih je na mreži vrlo lako naći materijal koji narušava privatnost.¹⁰⁴ Sud je ponovio i da audio-vizuelni mediji imaju daleko neposredniji i snažniji efekat od štampanih, pa čak i medija na internetu.¹⁰⁵

7.2. Ilustrativni predmeti

7.2.1. Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske [VV]

[Predstavka br. 40454/07](#), 10. novembar 2015.

Činjenice:	Podnosioc predstave, direktora izdanja i izdavač nedeljnika, tužio je princ Albert od Monaka nakon što su objavili intervju sa Nikolom Koste koja je tvrdila da je on otac njenog deteta. U članku su se nalazile fotografije princa Alberta sa tim detetom. Princ Albert je podneo tužbu za povredu privatnosti i prava na sliku i dobio je presudu kojom je izdavaču naloženo da plati odštetu od 50.000 evra i da odštampa presudu na naslovnoj stranici nedeljnika. Prvostepeni sud (<i>tribunal de grande instance</i>) u Nantereu utvrdio je da je članak narušio privatni i porodični život princa Alberta i da nije bio od javnog interesa. Žalbe nisu bile uspešne, iako je princ Albert, nakon što je članak objavljen, priznao da zaista jeste otac tog deteta.
------------	--

¹⁰⁰ [Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske \[VV\]](#), predstavka br. 40454/07, 10. novembar 2015. st. 139.

¹⁰¹ [Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske \[VV\]](#), predstavka br. 40454/07, 10. novembar 2015. st. 140.

¹⁰² [Haldimann i drugi protiv Švajcarske](#), predstavka br. 21830/09, 24. februar 2015. st. 65.

¹⁰³ [Hachette Filipacchi Associés \(ICI PARIS\) protiv Francuske](#), predstavka br. 12268/03, 23. jul 2009. st. 48; [Reklos i Davourlis protiv Grčke](#), predstavka br. 1234/05, 15. januar 2009.

¹⁰⁴ [Karhuvaara i Iltalehti protiv Finske](#), predstavka br. 53678/00, 16. novembar 2004. st. 47; [Hurbain protiv Belgije \[VV\]](#), predstavka br. 57292/16, 4. jul 2023. st. 236–239.

¹⁰⁵ [Jersild protiv Danske](#), predstavka br. 15890/89, 23. septembar 1994. st. 31; [Animal Defenders International protiv UK \[VV\]](#), predstavka br. 48876/08, 22. april 2013. st. 119.

<i>Presuda:</i>	Sud je prvo podsetio na opšta načela koja se primenjuju u predmetima koji se odnose na slobodu izražavanja i privatnost, pa je dalje razmotrio kako se ta načela primenjuju na ovaj kontekst. Razmatrajući doprinos raspravi od javnog interesa, Sud je na početku potvrdio da postoji ograničen prostor za ograničenje slobode izražavanja kada se radi o pitanjima od javnog interesa. Objasnio je da pojam „javnog interesa“ zavisi od konteksta i dok određena privatna pitanja mogu biti zaštićena od lupe medija, druga legitimno mogu biti predmet javne rasprave u zavisnosti od njihove društvene važnosti. Informacije o privatnom životu javnih ličnosti mogu doprineti legitimnoj javnoj raspravi, posebno kada omogućavaju uvid u lične osobine ili ponašanje koje utiče na njihovu javnu ulogu – na primer, kada se „postavlja pitanje da li je [javna ličnost] bila neiskrena ili nije dobro rasuđivala“ (st. 99, citirajući Ruusunen protiv Finske, br. 73579/10). Ipak, Sud je naglasio da se pravo izveštavanja o takvim pitanjima ne odnosi na „članke čiji je isključivi cilj da zadovolje radoznalost određene čitalačke publike u pogledu detalja privatnog života nekog lica, koliko god to lice bilo poznato“ (st. 100, citirajući MGN Limited protiv UK, br. 39401/04). Sud je onda naglasio da je kontekst važan: Kako bi se utvrdilo da li objava koja se tiče privatnog života pojedinca nije namenjena isključivo zadovoljavanju radoznalosti određene čitalačke publike, već se odnosi i na temu od opšteg značaja, neophodno je proceniti objavu u celini i ispitati da li je to tako s obzirom na kontekst u kome se javlja. (st. 102) Javni interes „odnosi se na pitanja koja utiču na javnost u tolikoj meri da ona može legitimno da se interesuje za njih, koja privlače njenu pažnju ili koja je se tiču u značajnoj meri ... To je slučaj i sa temama koje mogu izazvati značajnu kontroverzu, koje se odnose na važno društveno pitanje ili uključuju problem za koji bi bilo u interesu javnosti da o njemu bude informisana“ (citirajući, između ostalog, The Sunday Times protiv UK, br. 6538/74; Barthold protiv Nemačke, br. 8734/79; Tønshøvs Blad A.S. i Haukom protiv Norveške, br. 510/04). Primenjujući ove principe, Sud je utvrdio da, iako je članak sadržao lične i intimne detalje o vezi i detetu, „objava, posmatrana u celini i kontekstu ... takođe se ticala pitanja od javnog interesa“ (st. 106). Naveo je da rođenje nije samo privatna stvar „već spada i u javnu sferu, jer ga u načelu prati javna izjava (dokument o građanskom statusu) i uspostavljanje zakonskog odnosa roditelj–dete“ (st. 107). To se posebno odnosilo na političku strukturu Monaka; činjenica da u to vreme princ Albert nije imao dece značila je da je rođenje imalo dinastičke i finansijske posledice. Članak se bavio pitanjima kao što su nasleđivanje, zakonsko priznanje i psihološka dobrobit deteta, a Sud je smatrao da su sva ona podigla priču do pitanja od javnog interesa. Sud je odbacio procenu domaćih sudova da je članku nedostajala informativna vrednost. Utvrdio je da „doprinos štampe raspravi od javnog interesa ne može biti
------------------------	--

	ograničena samo na tekuće događaje ili prethodno postojeće rasprave” i ponovio da „štampa predstavlja vektor za širenje rasprava o pitanjima od javnog interesa, ali igra i ulogu u otkrivanju i skretanju pažnje javnosti na informacije koje mogu da pobude takvo interesovanje i pokrenu takvu raspravu u društvu” (st. 114). Što se tiče statusa princa Alberta kao javne ličnosti, Sud je naglasio da, iako javne ličnosti imaju pravo na određeni stepen privatnosti, to se mora uravnotežiti sa legitimnim interesom javnosti da bude informisana o njihovom ponašanju. Sud je smatrao da je princ Albert, kao vladajući monarh Monaka, „nesumnjivo istaknuta javna ličnost” (st. 124) i utvrdio je da domaći sudovi nisu uzeli u obzir kako je ta istaknutost uticala na nivo zaštite koji je njegov privatni život trebalo da dobije. Razmatrajući temu objave, Sud je utvrdio da, iako se članak bavio ljubavnim životom princa Alberta i njegovim odnosom sa detetom, „suštinski element informacije sadržane u članku – postojanje deteta – prevazišao je privatnu sferu” (st. 126). Sud je naglasio da članak nije bio isključivo o princu Albertu: u njemu su se takođe pominjale lične informacije koje je svojevolski dala gospođica Koste koja je imala isključivu roditeljsku odgovornost za dete. Sud je priznao njeno pravo da javno govori o svom iskustvu. Sud je takođe utvrdio da su motivi gospođice Koste relevantni. Kako je izjavila, njena namera je bila da njen sin bude priznat, a ne da izazove skandal. U članku su se stoga preklapali privatni i javni interesi, uključujući interese majke, deteta i princa. Što se tiče prethodnog ponašanja dotične osobe, Sud je primetio da nisu predstavljeni značajni dokazi o tome, ali je podsetio da prethodna saradnja sa medijima ne predstavlja saglasnost za buduće izveštavanje: „[n]javodna ili stvarna prethodna tolerancija ili prilagođavanje pojedinca u pogledu objava koje se tiču njegovog privatnog života ne lišava nužno dotičnu osobu prava na privatnost” (citirajući Egeland and Hanseid protiv Norveške, br. 34438/04). Sud je utvrdio da je način na koji je informacija dobijena i predstavljena ključan. Naveo je da je članak napisan na osnovu dobrovoljnog, unapred dogovorenog intervjua sa gospođicom Koste i da nije sadržao elemente obmane ili nasrtanja. Princ Albert nije osporio verodostojnost njenih izjava i kasnije je činjenice potvrdio u javnosti. Prateće fotografije su dobrovoljno date i nisu predstavljale princa Alberta u negativnom ili pogrešnom svetlu, nisu napravljene tajno ili bez znanja lica na njima, a takođe su ilustrovale članak: „one su pre svega podržale sadržaj intervjua, ilustrujući verodostojnost informacija u njemu” (st. 135). Uzimajući u obzir sadržaj, oblik i posledice članka, Sud je primetio da je intervju napisan uravnoteženim, nesenacionalističkim tonom i da je omogućio čitaocima da jasno razlikuju činjenice od ličnog mišljenja. Naglasio je da je članak neophodno proceniti u celini i da domaći sudovi to nisu učinili, posebno ignorišući vrednost članka za javni interes. Sud je ponovo naglasio da su prateće fotografije, iako
--	---

	privatne prirode, imale legitimnu novinarsku funkciju da potkrepe priču; one „nisu bile klevetničke, pežorativne ili pogrdne“ kada je u pitanju imidž princa (st. 149). Što se tiče posledica, Sud je primetio da je princ javno priznao svoje dete ubrzo nakon objavljivanja članka. Sud je na kraju naglasio da je nalaz povrede privatnosti sam po sebi predstavljao ozbiljnu posledicu koja bi mogla imati odvrćajući efekat na buduće izveštavanje: „ono što je važno jeste sama činjenica da je presuda doneta protiv datog lica, uključujući i kada je takva presuda isključivo građanskopravne prirode ... Svako neopravdano ograničenje slobode izražavanja zapravo predstavlja rizik od ometanja ili paralisanja budućeg medijskog izveštavanja o sličnim pitanjima“ (st. 151). Iz svih tih razloga Sud je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja.
--	---

7.2.2. Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske [VV]

[Predstavka br. 931/13](#), 27. jun 2017.

Činjenice:	Podnosioci predstavke su dve finske medijske kuće, Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy. Satakunnan Markkinapörssi je od 1994. godine prikupljala podatke od lokalnih poreskih uprava o prihodima i imovini pojedinaca – podatke koji su bili javno dostupni prema zakonima Finske – i objavljivala ih u formatu kataloga u novinama pod nazivom <i>Veropörssi</i>. Novine su objavile detaljne poreske podatke o oko 1,2 miliona lica 2002. godine. Satamedia Oy, koja ima iste vlasnike kao i prvi podnosilac prijave, 2003. godine se udružila sa telefonskom kompanijom i predstavila SMS uslugu kroz koju su korisnici mogli da dobiju poreske podatke lica šaljući njihova imena i prezimena u tekstualnim porukama. Podaci upotrebljeni za SMS uslugu direktno su poticali iz sadržaja novina <i>Veropörssi</i>. Ombudsman za zaštitu podataka je 2003. godine zatražio da kompanije prestanu sa obradom i objavljivanjem poreskih podataka u tom formatu, navodeći da to krši finske zakone o zaštiti podataka i da nije pokriveno novinarskim izuzećem u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti. Odbor za zaštitu podataka prvo je odbacio takav zahtev, a Upravni sud u Helsinkiju je potvrdio tu odluku, smatrajući da je publikacija imala novinarsku svrhu i da je bila zaštićena slobodom izražavanja. Ipak, nakon žalbe, Vrhovni upravni sud uputio je prethodno pitanje Sudu pravde Evropske unije (CJEU) koji je utvrdio da, iako se novinarske aktivnosti moraju široko tumačiti, prava na zaštitu podataka mogu biti ograničena samo kada je to nužno potrebno. Primenom presude Suda pravde Evropske unije 2009. godine, Vrhovni upravni sud je poništio ranije odluke i utvrdio da masovne publikacije kompanija i upotreba podataka, posebno za SMS uslugu, ne spadaju u novinarsko izuzeće.
------------	---

	Nakon takve odluke, krajem 2009. godine Odbor za zaštitu podataka izdao je nov nalog zabranjujući kompanijama da obrađuju poreske podatke na isti način kao ranije, kao i da ih prebacuju za SMS uslugu. Kompanije su podnele žalbu, navodeći da odluka predstavlja nezakonito prethodno ograničenje i krši njihovo pravo na slobodu izražavanja. Njihovu žalbu prvo je odbacio Upravni sud u Turku 2010., a 2012. godine i Vrhovni upravni sud koji je ponovio da se predmet ne odnosi na cenzuru niti na opšte pravo na objavljivanje poreskih podataka, već na način i obim obrade podataka koji su kršili pravila o zaštiti podataka.
--	---

<i>Presuda:</i>	Sud je započeo navođenjem osnovnih načela za postupak uravnotežavanja prava na slobodu izražavanja prema članu 10 sa pravom na poštovanje privatnog života prema članu 8 Konvencije: „doprinos raspravi od javnog interesa, stepen opšte prepoznatljivosti pogođenog lica, predmet novinskog izveštaja, prethodno ponašanje dotičnog lica, sadržaj, oblik i posledice objavljivanja i, gde do toga dođe, okolnosti u kojima su fotografije snimljene” (citirajući između ostalog Axel Springer AG protiv Nemačke [VV], br. 39954/08). Sud je naveo da, u zavisnosti od konteksta, neki od tih merila mogu imati veću težinu od drugih. U ovom predmetu težište je bilo na merilu javnog interesa, predmetu objave i sadržaju, obliku i posledicama objavljivanja. Što se tiče merila javnog interesa, Sud je naglasio da postoji mali prostor za ograničenja govora koja se odnose na političke teme ili pitanja od javnog interesa. Ipak, iako je transparentnost u pogledu poreza nesumnjivo važna u demokratskom društvu, Sud nije bio ubeđen da je konkretna objava o kojoj je bilo reči značajno doprinela javnoj raspravi. Sud je naglasio: Javni interes se obično odnosi na pitanja koja utiču na javnost u tolikoj meri da ona može legitimno pokazati interesovanje za njih, koja privlače pažnju javnosti ili je se tiču u značajnoj meri, posebno u smislu da utiču na dobrobit građana ili život zajednice. To je slučaj i sa temama koje mogu izazvati značajnu kontroverzu, koje se odnose na važno društveno pitanje ili uključuju problem za koji bi bilo u interesu javnosti da o njemu bude obaveštena. Javni interes se ne može svesti na žed javnosti za informacijama o privatnom životu drugih, ili na želju publike za senzacionalizmom ili čak voajerizmom. (st. 171) Iako je Sud priznao važnost pristupa javnosti zvaničnim dokumentima, uključujući poreske podatke, „nije bio ubeđen” da je objavljivanje poreskih podataka na način na koji su to uradili podnosioci predstavke doprineo raspravi o pitanju od javnog interesa. Sud je naglasio da je pristup javnosti poreskim podacima predstavljao preduslov za novinarsku analizu koja bi mogla dovesti do daljih objava i pokrenuti ili doprineti raspravi o konkretnim primedbama otkrivenim u podacima. Sud je podržao odluku finskih sudova u kojoj je navedeno da objavljivanje čitave datoteke
-----------------	--

	sa poreskim podacima 1,2 miliona ljudi, bez ikakve analize, nije služilo novinarskoj svrsi i stoga nije doprinelo raspravi o pitanju od javnog interesa. Što se tiče predmeta objavljenog kataloga i koliko poznata su bila ta lica, Sud je ponovio da su se u bazi podataka nalazila imena i prezimena 1,2 miliona ljudi. Samo mali broj njih bili su pojedinci sa velikim neto prihodima, javne ličnosti ili poznate ličnosti u okviru značenja koje je razvijeno u sudskoj praksi Suda; većina je pripadala grupama sa niskim prihodima. Što se tiče načina pribavljanja informacija i njihove verodostojnosti, Sud je sa neodobravanjem primetio da su, umesto da se koriste uređeni, novinarima dostupni kanali, podnosioci predstavke angažovali pojedince da ručno prikupljaju podatke od poreskih uprava na lokalnom nivou. To tehnički nije bilo nezakonito, ali jeste zaobišlo zaštitne mere prema domaćem zakonu kojima se osigurava da se podaci koriste u istinske novinarske svrhe. Što se tiče sadržaja, oblika i posledica objavljivanja, Sud je priznao važnost uređivačke slobode i potvrdio da novinari moraju imati slobodu da odluče koje detalje će objaviti i kako će ih predstaviti. Ipak, takva sloboda nije bez granica. Sud je naglasio da se u ovom predmetu objavljivanje sastojalo od neizmenjenih poreskih podataka predstavljenih u vidu kataloga, organizovanih prema prihodu i opštini, koji su dalje slati SMS porukama. To „ih je učinilo dostupnim na način i u meri koje zakonodavac nije nameravao“ (st. 190). Imajući u vidu da je za države neuobičajeno da informacije o oporezivanju objavljuju na način na koji su to finske institucije učinile, Sud je naglasio „da zaštitne mere u domaćem pravu postoje zbog javne dostupnosti ličnih poreskih podataka, prirode i svrhe zakona o zaštiti podataka i pratećeg novinarskog odstupanja“. Preispitujući postupke domaćih sudova, Evropski sud je primetio da su domaći sudovi nastojali da pronađu ravnotežu između slobode izražavanja i prava na privatnost utemeljenog u zakonodavstvu o zaštiti podataka, kao i da su analizirali relevantnu Konvenciju i sudsku praksu EU i pažljivo primenili sudsku praksu Suda na činjenice ovog predmeta. Sud je na kraju primetio da kompanijama podnosiocima predstavke nije bilo zabranjeno da direktno objavljuju poreske podatke: mogle su da nastave da to čine pod uslovom da poštuju relevantne zakone. Iako su ograničenja u pogledu oblika i obima objavljivanja možda učinila njihov postojeći poslovni model manje održivim, to nije predstavljalo „sankciju“ prema sudskoj praksi Suda. Evropski sud je zaključio da su finški sudovi pravilno primenili načela EKLJP u pogledu ravnoteže između prava na privatnost i slobode izražavanja. Domaće institucije su posvetile dužnu pažnju prirodi i obliku objave, obimu objavljenih podataka i odsustvu analitičkog ili novinarskog sadržaja. Sudovi su ispravno zaključili da objava nije služila novinarskoj svrsi u značenju domaćeg prava ili prava
--	--

	EU i da nije doprinela raspravi od javnog interesa. Prema tome, Sud je utvrdio da nije došlo do povrede člana 10 Konvencije.
--	--

8. Kleveta i pravo na slobodu izražavanja

8.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Postoje dve kategorije predmeta koji se odnose na klevetu. Sud je utvrdio da ozbiljni slučajevi klevete predstavljaju narušavanje prava na poštovanje privatnog života. Pojedinci koji veruju da su njihova prava prekršena zbog toga što domaći sudovi nisu presudili u njihovu korist u predmetu koji se odnosi na klevetu, a koji je dostigao taj nivo ozbiljnosti, mogu se obratiti Evropskom sudu za ljudska prava, navodeći povredu člana 8. U tim predmetima potrebno je napraviti ravnotežu između člana 8 Konvencije i člana 10. Druga kategorija se odnosi na manje teške slučajeve i razmatra se samo u skladu sa članom 10, kada treba proveriti da li je utvrđivanje klevete bilo „neophodno” mešanje u pravo na slobodu izražavanja.

8.1.1. Procena da li je primenjen član 8

Sud je smatrao da zaštita ugleda može biti predmet člana 8 Konvencije ukoliko napad na nečiji ugled dostigne određeni nivo ozbiljnosti i dovodi u pitanje lično uživanje prava na poštovanje privatnog života.¹⁰⁶ Primeri predmeta u kojima je Sud napad na ugled smatrao toliko ozbiljnim da se primenjuje član 8 obuhvatili su optužbu za pripadnost nacističkoj političkoj partiji; „šale” i tvrdnje u pogledu rodne i seksualne orijentacije; tvrdnje o etičkim i verskim predrasudama; napade na profesionalnu stručnost i ugled; tvrdnje o krivičnim delima i tvrdnje da je policija primenila mučenje.¹⁰⁷

U nekoliko predmeta koji se uglavnom odnose na političku analizu i komentare Sud je naveo da član 8 nije primenljiv.¹⁰⁸ U slučaju [Karako protiv Mađarske](#) Sud je objasnio:

Prava na lični integritet koja spadaju u domen člana 8 nisu povezana sa spoljašnjom procenom pojedinca, dok je u pitanjima ugleda ta procena od presudne važnosti: osoba može izgubiti poštovanje društva – možda s pravom – ali ne i svoj integritet, koji ostaje neotuđiv. U sudskoj praksi Suda, ugled je samo sporadično smatran nezavisnim pravom ... i uglavnom kada su činjenične tvrdnje bile toliko ozbiljno uvredljive prirode da je njihovo objavljivanje neizbežno imalo direktan uticaj na privatni život podnosioca predstavke.¹⁰⁹

¹⁰⁶ [Axel Springer AG protiv Nemačke](#), predstavka br. 39954/08, 7. februar 2012. st. 83.

¹⁰⁷ [Pihl protiv Švedske](#) (odluka), predstavka br. 74742/14, 7. februar 2017; [Sousa Goucha protiv Portugalije](#), predstavka br. 70434/12, 22. mart 2016; [Medžlis Islamske Zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine \[VV\]](#), predstavka br. 17224/11, 27. jun 2017; [Vicent Del Campo protiv Španije](#), predstavka br. 25527/13, 6. novembar 2018; [A. protiv Norveške](#), predstavka br. 28070/06, 9. april 2009; [Toranzo Gomez protiv Španije](#), predstavka br. 26922/14, 20. novembar 2018.

¹⁰⁸ Videti na primer [Falzon protiv Malte](#), predstavka br. 45791/13, 20. mart 2018; [Fedchenko protiv Rusije \(br. 3\)](#), predstavka br. 7972/09, 2. oktobar 2018.

¹⁰⁹ Predstavka br. 39311/05, 28. april 2009.

Sud je takođe naglasio da „nije moguće pozivati se na član 8 kako bi se podnela žalba na gubitak ugleda koji predstavlja predvidivu posledicu nečijih postupaka kao što je, na primer, izvršenje krivičnog dela”.¹¹⁰

8.1.2. Procena klevete

U proceni predmeta klevete, bilo da je član 8 primenjen ili ne, Sud prvo analizira da li se dati izveštaj, članak ili izjava odnose na raspravu od javnog interesa. Kako je navedeno u poglavlju 2, „javni interes” treba proceniti u svakom posebnom predmetu i on označava pitanja od legitimnog interesa za društvo, „posebno da li utiče na dobrobit građana ili opstanak zajednice”.¹¹¹ Što se tiče rasprave od javnog interesa, Sud je dosledno smatrao da postoji veoma malo polje delovanja za ograničenja.¹¹²

U proceni predmeta klevete važni su i sadržaj onoga što je objavljeno i kontekst u kome je to objavljeno. Primarna razmatranja u pogledu sadržaja su (i) oblik i sredstva izražavanja; (ii) da li izražavanje predstavlja vrednosni sud ili opis činjenica; (iii) u pogledu opisa činjenica, u kojoj meri se može dokazati da je istinit.

Što se tiče oblika i sredstava izražavanja, Sud je naveo da oblike poput umetnosti i satire treba razmatrati imajući u vidu njihove specifične atribute. Umetnost i satira mogu biti konfrontirajuće, ali moraju biti zaštićene.

Satira predstavlja oblik umetničkog izražavanja i društvenog komentara, i zbog sopstvenih karakteristika preterivanja i izvrtanja stvarnosti, prirodno ima za cilj da provocira i uznemiri. Shodno tome, svako mešanje u pravo umetnika na takvo izražavanje mora se posebno pažljivo ispitati.¹¹³

Pitanje da li se radi o opisu činjenica ili vrednosnog suda je ključno prilikom procene da li je neka izjava klevetnička ili ne i često se ponavlja. Ono je od suštinske važnosti, kako je Sud više puta naglasio, jer „[p]ostojanje činjenica se može dokazati, dok istinitost vrednosnih sudova nije podložna dokazivanju”.¹¹⁴ Od suštinske važnosti je da ukoliko se izjava klasifikuje kao vrednosni sud, od optuženog se ne može zahtevati da dokaže njenu istinitost. Potrebno je usvojiti sveobuhvatno stanovište kako bi se napravila razlika između opisa činjenica i vrednosnog suda. Sud je često smatrao da tvrdnje o pitanjima od javnog značaja i u politici

¹¹⁰ [Axel Springer AG protiv Nemačke](#), predstavka br. 39954/08, 7. februar 2012. st. 83; [Sidabras i Džiautas protiv Litvanije](#), predstavke br. 55480/00 i 59330/00, 27. jul 2004. st. 49.

¹¹¹ [Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske](#), predstavka br. 931/13, 27. jun 2017. st. 171.

¹¹² [Stoll protiv Švajcarske \[VV\]](#), predstavka br. 69698/01, 10. decembar 2007. st. 106; [Castells protiv Španije](#), predstavka br. 11798/85, 23. april 1992. st. 43.

¹¹³ [Vereinigung Bildender Künstler protiv Austrije](#), predstavka br. 68354/01, 25. januar 2007. st. 33.

¹¹⁴ Videti recimo [Cumpănă i Mazăre protiv Rumunije](#), predstavka br. 33348/96, 17. decembar 2004; [Pedersen i Baadsgaard protiv Danske \[VV\]](#), predstavka br. 49017/99, 17. decembar 2004. Ta fraza ili njena verzija javlja se u više od 150 presuda Suda, što ukazuje na ponavljanje problema.

predstavljaju vrednosne sudove, a ne opis činjenica.¹¹⁵ Na primer, u slučaju [*Scharsach i News Verlagsgesellschaft protiv Austrije*](#), pojam „prikriveni nacisti” za opis političara je predstavljao vrednosni sud, a ne tvrdnju da političar pripada nacističkoj stranci.¹¹⁶ Sud je utvrdio da, iako su za vrednosni sud potrebne određene potkrepljujuće činjenice,¹¹⁷ te činjenice ne treba uključiti u članak o kome je reč. Na primer, u slučaju [*Feldek protiv Slovačke*](#), Sud je utvrdio da je aludiranje na „fašističku prošlost” političara predstavljalo vrednosni sud potkrepljen činjenicama, jer su pojedinac o kome se radilo i njegovi politički stavovi bili dobro poznati u društvu.¹¹⁸ Sud je primetio da satira često uključuje vrednosne sudove.¹¹⁹

U predmetima klevete uvek treba da bude dostupna odbrana „istine”.¹²⁰ Kada se novinar ili medijska kuća pozivaju na odbranu „istine”, Sud je naglasio da se novinarske tvrdnje ne mogu smatrati standardom dokazivanja potrebnim u krivičnom postupku: „tako ograničiti način dokazivanja tvrdnji o krivičnom postupanju u kontekstu predmeta klevete očigledno je nerazumno ... Tvrdnje u štampi ne mogu se izjednačiti sa onima u krivičnom postupku.”¹²¹ Slično tome, Sud je utvrdio da je zahtevanje od pojedinaca koji su kritikovali policijske postupke da se pridržavaju pravne definicije „mučenja” za razliku od njegovog kolokvijalnog značenja, bilo nesrazmerno restriktivno.¹²² Ipak, Sud je takođe utvrdio da što je ozbiljnija tvrdnja, to činjenice koje tu tvrdnju potkrepljuju treba da budu postojanije.¹²³ Kada novinar jednostavno ne može da dokaže istinitost činjenične tvrdnje, odbrana „dobre namere” bi i dalje trebalo da bude na raspolaganju, kako je navedeno u poglavlju 3 ovog vodiča.

U proceni predmeta klevete, kontekst je skoro podjednako važan kao sadržaj. Na primer, kada se navodno klevetničke izjave iznesu tokom žučne političke rasprave, tvrdnje zahtevaju manje činjeničnog osnova nego kada bi bile iznete u okviru članka istraživačkog novinarstva za koji je izvršeno detaljno istraživanje.¹²⁴ Kako je naglašeno u poglavlju 2 ovog vodiča, Sud je često naglašavao da „postoji veoma malo polje delovanja ... za ograničenja političkog govora ili rasprave o pitanjima od javnog interesa”.¹²⁵ U kontekstu predmeta klevete, to znači da Sud detaljno proverava ograničenja slobode izražavanja.

Kako je navedeno u poglavljima 2 i 4 ovog vodiča, uloga i status i pojedinca koji iznosi navodno klevetničku izjavu, i lica ili subjekta koji je predmet takve izjave su od velikog značaja. Uloga

¹¹⁵ Na primer, [*Paturel protiv Francuske*](#), predstavka br. 54968/00, 22. decembar 2005; [*Lopes Gomes da Silva protiv Portugalije*](#), predstavka br. 37698/97, 28. septembar 2000.

¹¹⁶ Predstavka br. 39394/98, 13. novembar 2003.

¹¹⁷ [*Jerusalem protiv Austrije*](#), predstavka br. 26958/95, 27. februar 2001.

¹¹⁸ Predstavka br. 29032/95, 12. jul 2001.

¹¹⁹ Na primer [*Nikowitz i Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije*](#), predstavka br. 5266/03, 22. februar 2007.

¹²⁰ [*Colombani i drugi protiv Francuske*](#), predstavka br. 51279/99, 25. jun 2002. st. 66.

¹²¹ [*Kasabova protiv Bugarske*](#), predstavka br. 22385/03, 19. april 2011. st. 62.

¹²² [*Toranzo Gomez protiv Španije*](#), predstavka br. 26922/14, 20. novembar 2018. st. 65.

¹²³ [*Pedersen i Baadsgaard protiv Danske \[VV\]*](#), predstavka br. 49017/99, 17. decembar 2004. st. 78.

¹²⁴ [*Lombardo i drugi protiv Malte*](#), predstavka br. 7333/06, 24. april 2007. st. 60.

¹²⁵ [*Ceylan protiv Turske*](#), predstavka br. 23556/94, 8. jul 1999. st. 34.

medija i organizacija civilnog društva kao „čuvara javnog interesa“ vrlo je važna, a potreba da političari, javne ličnosti, velike kompanije i ostali koji su deo javne debate podnose veću kritiku od „običnih“ pojedinaca odavno je ustanovljena. Što se konkretno tiče kompanija, Sud je mišljenja da, iako one mogu da tuže za klevetu kako bi zaštitile poslovni ugled, tu ne postoji isti nivo zaštite kao za ugled pojedinca:

[P]ostoji razlika između interesa poslovnog ugleda jedne kompanije i ugleda pojedinca u pogledu njegovog društvenog statusa. Dok ovo drugo može imati posledice po nečije dostojanstvo, za Sud su interesi poslovnog ugleda lišeni te moralne dimenzije.¹²⁶

Kako je navedeno u poglavljima 5 i 6 ovog vodiča, nivo i priroda kazni i naknade predstavljaju značajno pitanje, a srazmernost je ideja vodilja. Odgovor ili demanti koji se često nalažu u predmetima klevete predstavljaju mešanje u uredničku slobodu i kao takvi treba da budu „neophodni u demokratskom društvu“ i srazmerni. Sud je naveo da je za nalog da se objave odgovor ili izvinjenje potreban veći nivo obrazloženja nego za ispravku:

[Z]akonska obaveza u pogledu objavljivanja ispravke može se smatrati uobičajenim elementom pravnog okvira koji reguliše ostvarivanje slobode izražavanja medija ... U isto vreme, ... potrebno je da postoje izuzetne okolnosti u kojima se od novina legitimno može zahtevati da objave, recimo, demanti, izvinjenje ili presudu u predmetu klevete ... [M]ogući odvrćajući efekat kazni izrečenih štampi zbog obavljanja njenog zadatka dostavljača informacija i čuvara javnog interesa u budućnosti takođe se moraju uzeti u obzir.¹²⁷

Sud je jasno stavio do znanja da novinari i medijske kuće nemaju zakonsku obavezu da se obrate licu, kompaniji ili organizaciji o kojoj izveštavaju pre objavljivanja radi odgovora ili komentara.¹²⁸

8.2. Ilustrativni predmet: Mesić protiv Hrvatske (br. 2)

[Predstavka br. 45066/17](#), 30. maj 2023.

Činjenice:	Podnosilac predstavke bio je predsednik Hrvatske od 2000. do 2010. godine. U Finskoj su 2013. godine tri bivša zaposlena finske kompanije Patria optužena za mito u procesu nabavke oklopnih vozila za hrvatsku vojsku. U optužnici je bilo navedeno da je gospodin Mesić bio jedan od onih kojima je mito ponuđeno ili dato. Dva bivša zaposlena proglašena su krivim. Dan nakon što je izrečena presuda da su krivi (a ta presude je kasnije, nakon žalbe, poništena), hrvatski portal vesti Dnevno.hr objavio je članak o tom predmetu navodeći da bi hrvatske institucije trebalo da istraže ulogu gospodina Mesića. Gospodin Mesić je zahtevao da portal vesti objavi ispravku tri izjave u kojima se navodilo uzimanje mita, a koje je on smatrao lažnim i klevetničkim. Portal je odbio da objavi ispravku nakon čega je
------------	---

¹²⁶ [Uj protiv Mađarske](#), predstavka br. 23954/10, 19. jul 2011, st. 22.

¹²⁷ [Axel Springer SE protiv Nemačke](#), predstavka br. 8964/18, 17. januar 2023. st. 33–34.

¹²⁸ [Egirdas i VJ „Demokratijos plėtros fondas“ protiv Litvanije](#), predstavke br. 84048/17 i 84051/17, 12. septembar 2023.

	gospodin Mesić podneo tužbu za klevetu. Opštinski građanski sud u Zagrebu odbacio je njegov zahtev; dalje žalbe nisu bile uspešne.
--	--

<i>Presuda:</i>	Postupak je pokrenut na osnovu člana 8; podnosilac predstavke je tvrdio da su odbacivanjem njegove tužbe za klevetu domaći sudovi prekršili njegovo pravo na ugled zaštićeno kao deo njegovog prava na poštovanje privatnog života. Sud je počeo ponovnim navođenjem svojih opštih načela u predmetima koji se odnose na klevetu. Podsetio je da član 8 štiti pravo na ugled kada tvrdnja dostigne određen nivo ozbiljnosti i bude izneta na način koji dovodi u pitanje lično uživanje prava na poštovanje privatnog života. Ponovio je osnovnu ulogu koju štampa igra u demokratskom društvu, i dok ona „ne sme da prekorači određene granice, naročito u vezi sa ugledom i pravima drugih i potrebom da se spreči obelodanjivanje poverljivih informacija, njena dužnost je ipak da prenese – na način dosledan njenim obavezama i odgovornostima – informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa” (st. 63, citirajući, između ostalog, Kaboğlu i Oran protiv Turske, br. 1759/08). Sud je podsetio da „kada se radi o sudskim predmetima ili krivičnim istragama, nezamislivo je da ne postoji prethodna ili tekuća diskusija o predmetnoj materiji suđenja, bez obzira na to da li je reč o specijalizovanim časopisima, opštoj štampi ili široj javnosti. <i>Nemaju samo mediji zadatak da prenose te informacije i ideje; javnost takođe ima pravo da ih dobije</i>” (st. 64, citirajući SIC - Sociedade Independente de Comunicação protiv Portugalije, br. 29856/13). Sud je jednako podsetio da mediji moraju „da postupaju u dobroj nameri i na tačnoj činjeničnoj osnovi i da daju ‘pouz dane i precizne’ informacije u skladu sa novinarskom etikom” (st. 65) i dužnostima i odgovornostima koje imaju. Što se tiče navoda o mogućoj kriminalnoj aktivnosti, Sud je naglasio da „je potreban poseban osnov pre nego mediji mogu biti oslobođeni svoje uobičajene obaveze da proveravaju činjenične izjave koje klevetaju pojedince. Postojanje takvog osnova posebno zavisi od prirode i stepena klevete o kojoj je reč i mere u kojoj mediji opravdano mogu smatrati svoje izvore pouzdanim u odnosu na tvrdnju. Takođe, od važnosti za uravnoteženje konkurentnih interesa koje Sud mora izvršiti je i činjenica da ... pojedinci imaju pravo da budu smatrani nevinim za bilo koje krivično delo dok se ne dokaže da su krivi” (st. 65, citirajući Pedersen i Baadsgaard protiv Danske [VV], br. 49017/99). U isto vreme „reporteri i drugi predstavnici medija moraju biti slobodni da izveštavaju o događajima na osnovu informacija prikupljenih iz zvaničnih izvora bez potrebe da ih proveravaju” (st. 66, citirajući Selistö protiv Finske, br. 56767/00). Sud je naglasio da mediji moraju težiti tačnosti, posebno kada optužuju pojedinca za mogući zločin:
-----------------	---

	[I]zvrtanje istine, u lošoj nameri, može ponekad preći granice prihvatljive kritike; tačna izjava može biti kvalifikovana dodatnim opaskama, vrednosnim sudovima, pretpostavkama ili čak insinuacijama, koje mogu stvoriti lažnu sliku u javnosti. Stoga zadatak prenošenja informacija obavežno obuhvata dužnosti i odgovornosti, kao i granice koje štampa mora spontano da nametne sebi. Posebno je to slučaj kada medijski izveštaj pripisuje imenovanim licima veoma ozbiljne radnje, jer takve „tvrdnje” obuhvataju rizik izlaganja tih lica javnom preziru (st. 67, citirajući Kaboğlu i Oran protiv Turske, br. 1759/08). Na kraju, Sud je podsetio na svoje različite kriterijume za uravnoteženje prava na poštovanje privatnosti, koje štiti od ozbiljnih klevetničkih tvrdnji i slobode izražavanja. U ovom predmetu, naveo je da treba posebno razmotriti doprinos raspravi od opšteg interesa, koliko je podnosilac predstavke poznat i metodu dobijanja informacija i njihovu verodostojnost. Primenjujući ta opšta načela na predmet, Sud je naveo da je u članku sugerisano da je istragom ustanovljeno da je gospodin Mesić primio mito, što predstavlja krivično delo. Bila je to ozbiljna tvrdnja, izrečena pred širokim auditorijumom, što je značilo da je predmet potpadao pod član 8. Članak je sugerisao da su nalazi finskog tužilaštva i pravosudnih organa nalagali dalju istragu u Hrvatskoj u pogledu moguće korupcije bivšeg predsednika Hrvatske. Navodeći da je gospodin Mesić „istaknuta javna ličnost”, Sud je naglasio da se članak nesumnjivo ticao pitanja od javnog interesa i ponovio da postoji veoma malo polje delovanja prema Konvenciji za ograničenja rasprave o takvim pitanjima: „Uloga medija kao ‘čuvara javnog interesa’ ima posebnu važnost u takvom kontekstu, kada istražno novinarstvo predstavlja garanciju da institucije mogu biti pozvane na odgovornost za njihovo ponašanje” (st. 74). Sud je takođe ponovio da su granice prihvatljive kritike šire kada je u pitanju političar kao takav nego kada je u pitanju privatno lice, i napomenu da se „[t]a razmatranja još više odnose na ovaj predmet jer podnosilac predstavke nije bio običan političar već šef države, [a] članak nije bio usmeren na privatni život podnosioca predstavke, već se odnosio na njegovo postupanje u obavljanju njegovih službenih dužnosti.” (st. 75) Sud je uzeo u obzir da je citat iz članka u kome se navodilo da je gospodin Mesić „primio mito od 630.000 evra od osoba koje su upravo osuđene za davanje mita” preuzet iz dokumenata koje su novinari dobili od državnog tužioca Finske. Sud je dalje primetio da je u objavi za štampu finskog državnog tužioca, citiranoj u članku, navedeno da su dva menadžera „u optužnici direktno optužena da su davala mito Stjepanu Mesiću [i] da su osuđena na [kaznu zatvora od] jedne godine i osam meseci za davanje mita za prodaju oklopnih vozila Hrvatskoj”. Sud je naglasio da je članak trebalo proceniti kao celinu i primetio da je u dva poslednja pasusa u članku pomenuto da nema dokaza za navodno uzimanje mita od strane gospodina Mesića: postojao je niz posrednika te novac nije bilo moguće
--	--

	pratiti do krajnjeg primaoca. Sud je naglasio važnost poslednjeg pasusa koji je počinjao sa „finski sud očigledno nije dokazao da je [gospodin Mesić krajnji primalac], niti je uopšte pokušao da to dokaže, jer ga se to ne tiče ... Ali to znači da je hrvatsko pravosuđe u obavezi da pokuša da dokaže taj deo optužnice“. Sud je smatrao da iako je autor članka trebalo pažljivije da bira svoje reči, nije bilo moguće reći da, s obzirom na završne pasuse, postoje nedvosmislene tvrdnje da je gospodin Mesić uzimao mito. Sud je naglasio: [U] predmetima kao što je ovaj, pravo medija da informišu javnost i pravo javnosti da dobije informacije sukobljavaju se sa podjednako važnim pravom podnosioca predstavke na pretpostavku nevinosti i zaštitu privatnog života. Ipak, u tom smislu, važno je naglasiti da, u skladu sa sudskom praksom Suda, stepen preciznosti za utvrđivanje osnovanosti krivične optužbe od strane nadležnog suda teško se može uporediti sa onim koji bi novinari trebalo da poštuju kada izražavaju mišljenja o pitanjima od javnog značaja. (st. 80, citirajući, između ostalog, Brosa protiv Nemačke, br. 5709/09) Zaključio je da nije došlo do povrede prava na ugled podnosioca predstavke zaštićenog prema članu 8 Konvencije.
--	--

9. „Pravo na zaborav“

9.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Sud je naglasio i važnost interneta kao alata za informisanje i komunikacije i veliki rizik od štete koji predstavljaju sadržaj i komunikacije na internetu, posebno prava na poštovanje privatnog života.¹²⁹ Pretraživači koji predstavljaju sredstva putem kojih mnogi ljudi nalaze informacije na internetu, u tom pogledu igraju važnu ulogu. Kao odgovor na primedbe u pogledu mogućih kršenja privatnosti kroz široku dostupnost i lakoću pristupa privatnim informacijama na internetu, Sud je razvio sudsku praksu u pogledu takozvanog „prava na zaborav“ (nazvanog tako zbog toga što su se prvi predmeti odnosili na dostupnosti na internetu privatnih informacija koje su bile godinama stare i ticale su se događaja koji više nisu bili relevantni). Sud je svoju sudsku praksu razvijao na osnovu i u skladu sa sudskom praksom Suda pravde Evropske unije i ona obuhvata zahteve za uklanjanje, izmenu, anonimizaciju ili ograničenje arhiviranog sadržaja, bilo od izdavača, bilo od operatera pretraživača.

U predmetu [Hurbain protiv Belgije \[VV\]](#), Sud je utvrdio sedam opštih načela koja se tiču „prava na zaborav“:

- (i) priroda arhiviranih informacija;
- (ii) vreme proteklo od događaja i od inicijalne i objave na internetu;
- (iii) savremena interesantnost informacija;
- (iv) da li je lice koje se poziva na pravo da bude zaboravljeno bilo poznato i ponašanje tog lica od događaja;
- (v) negativne posledice kontinuirane dostupnosti informacija na internetu;
- (vi) stepen dostupnosti informacija u digitalnim arhivama; i
- (vii) uticaj mere na slobodu izražavanja i konkretnije na slobodu štampe.¹³⁰

Sud je naglasio da u većini predmeta te kriterijume treba proceniti sveobuhvatno pre nego izolovano. Sveukupna procena mora da uzme u obzir i važnost prava na zaborav za pojedinca i uticaj svih ograničenja na slobodu štampe i integritet javnih arhiva. Pored toga, nemaju svi kriterijumi istu težinu u svakom predmetu. Posebnu pažnju treba obratiti na interese pojedinaca koji traže uklanjanje ili anonimizaciju sadržaja i na moguće posledice takvih zahteva po izdavače:

Neophodno je poštovati načelo očuvanja integriteta arhive štampe, što podrazumeva osiguranje da se izmena, a čak pre i uklanjanje arhiviranog sadržaja ograniči na ono što je nužno potrebno, kako bi se sprečio svaki odvrćajući efekat koji takve mere mogu imati na obavljanje zadatka štampe da prenosi informacije i održava arhivu. (st. 211)

¹²⁹ [Hurbain protiv Belgije \[VV\]](#), predstavka br. 57292/16, 4. jul 2023. st. 236.

¹³⁰ Predstavka br. 57292/16, 4. jul 2023, st. 205.

Centralni zadatak je da se proceni da li su sredstva koja se koriste za zaštitu privatnosti opravdana u svetlu okolnosti i da li je ravnoteža postignuta između datih prava srazmerna i opravdana i da li „nameće preteran i nepraktičan teret“ (st. 255).

9.2. Ilustrativni predmet: Hurbain protiv Belgije (VV)

Predstavka br. [57292/16](#), 4. jul 2023:

Činjenice:	Podnosilac predstavke, izdavač novina <i>Le Soir</i> , dobio je nalog da na osnovu „prava na zaborav“ anonimizuje članak u digitalnoj arhivi u kome se pominju puno ime i prezime vozača koji je bio odgovoran za saobraćajnu nesreću sa smrtnim ishodom 1994. godine. U izdanju iz 1994. godine izveštavano je o automobilskoj nesreći u kojoj je poginulo dvoje ljudi, a povređeno još troje. U članku je navedeno puno ime i prezime vozača koji je osuđen 2000. godine. On je odslužio kaznu i rehabilitovan je 2006. godine. <i>Le Soir</i> je 2008. na svoj veb-sajt postavio arhive počev od 1989. godine koje su bile dostupne bez naknade. Vozač je 2010. godine zatražio uklanjanje članka iz arhiva, ili bar njegovu anonimizaciju, objašnjavajući da se članak javljao među rezultatima kada bi njegovo ime i prezime bili uneti u pretraživače. Pravna služba novina odbila je da ukloni članak iz arhive, ali je zahtevala da Google Belgija ukloni članak kako više ne bi bio dostupan u rezultatima pretrage. Na taj zahtev nije odgovoreno. Vozač je 2012. godine pokrenuo sudski postupak u kome je tražio anonimizaciju članka. Prvostepeni sudu u Nušatou je odobrio njegov zahtev 2013. godine, a žalbe novina su odbačene.
------------	--

Presuda:	Sud je počeo ponavljanjem svojih opštih načela o pravu na slobodu izražavanja i zaštiti privatnosti, naglašavajući da mediji ne samo da igraju vitalnu ulogu tako što izveštavaju o novostima, u okviru svoje funkcije „čuvara javnog interesa“ već da oni takođe „imaju sekundarnu, ali isto tako važnu ulogu u održavanju arhiva u kojima se nalaze vesti koje su ranije objavljene i stavljajući ih na raspolaganje javnosti“ (st. 180). Sud je podsetio da „internet arhive daju značajan doprinos očuvanju vesti i informacija i njihovoj dostupnosti. Digitalne arhive predstavljaju važan izvor za obrazovanje i istorijska istraživanja, posebno pošto su lako dostupne javnosti i uglavnom besplatne“ (st. 180). Sud je naglasio da čak i u kontekstu klevetničke objave, „nije uloga pravosudnih organa da se angažuju u prekranju istorije tako što će naložiti da se iz javnog domena uklone svi tragovi objava za koje je u prošlosti pravosnažnim sudskim odlukama utvrđeno da predstavljaju neopravdane napade na ugled pojedinaca“ (st. 182, citirajući Węgrzynowski i Smolczewski protiv Poljske , br. 33846/07). Sud je naveo da, s obzirom na to da je uloga arhiva da osiguraju
----------	---

	kontinuiranu dostupnost informacija, oni moraju, po opštem pravilu, ostati autentični, pouzdani i potpuni. Stoga: [I]ntegritet digitalnih novinskih arhiva treba da predstavlja vodeće načelo u osnovi provere svakog zahteva za kompletno ili delimično uklanjanje ili izmenu arhiviranog članka koji doprinosi očuvanju sećanja, posebno ako, kao u ovom predmetu, zakonitost članka nikada nije bila dovedena u pitanje. (st. 185) Iako poštuje pravo na poštovanje privatnosti, Sud je stoga naglasio da „domaće institucije moraju ipak biti posebno oprezne u ispitivanju zahteva zasnovanih na poštovanju privatnog života, za uklanjanje ili izmenu elektronske verzije arhiviranog članka čija zakonitost nije dovedena u pitanje u vreme njegovog prvobitnog objavljivanja. Takvi zahtevi nalažu detaljnu proveru“ (st. 186). Sud je onda razmotrio svoju novu sudsku praksu u pogledu „prava na zaborav“, navodeći da je do paralelnih razvoja došlo pred Sudom pravde Evropske unije i domaćim sudovima, na osnovu zakona o zaštiti podataka. Sud je zaključio da iako je „pravo na zaborav na internetu“ povezano sa članom 8 i konkretnije sa pravom na poštovanje nečijeg ugleda, ono „ne predstavlja samostalno pravo zaštićeno Konvencijom i ... može se odnositi samo na određene situacije i informacije.“ Sud je naglasio da do tog trenutka nije izrekao nijednu meru kojom se uklanjaju ili menjaju informacije zakonito objavljene i arhivirane na veb-sajtu sa vestima. Konstatujući da su primenjeni i član 8 i član 10 i da su jednake vrednosti, Sud je utvrdio da „uravnoteženje ovih različitih prava jednake vrednosti koje treba primeniti u kontekstu zahteva za izmenu novinarskog sadržaja koji je arhiviran na internetu treba da uzme u obzir sledeća merila: (i) prirodu arhiviranih informacija; (ii) vreme proteklo od događaja i od inicijalnog i od objavljivanja na internetu; (iii) savremenu interesantnost informacija; (iv) da li je lice koje se poziva na pravo da bude zaboravljeno poznato i ponašanje tog lica od događaja; (v) negativne posledice kontinuirane dostupnosti informacija na internetu; (vi) stepen dostupnosti informacija u digitalnim arhivama; i (vii) uticaj mere na slobodu izražavanja i konkretnije na slobodu štampe“ (st. 205). Naglašavajući potrebu za sveobuhvatnim pristupom i navodeći da „se ne može ignorisati odvrćajući efekat na slobodu štampe koji nastaje na osnovu obaveze izdavača da anonimizuje članak koji je inicijalno bio objavljen na zakonit način“, Sud je primenio merila na sledeći način. <i>i) Priroda arhiviranih informacija</i> Sud je naveo da je utvrđeno da je izveštavanje o saobraćajnoj nesreći tačno, koncizno i neutralno. Pored toga, Sud je primetio da opisani događaji ne spadaju u kategoriju prekršaja čija težina održava stalni javni interes, niti su značajno medijski praćeni u vreme nezgode i nakon iste.
--	---

	<i>(ii) Vreme proteklo od događaja i originalne objave</i> Sud je naveo da dug protek vremena može ići u korist priznavanja „prava na zaborav“. U ovom predmetu, s obzirom na to da je prošlo 16 godina od objavljivanja članka i da je podnosilac prijave odslužio svoju kaznu i bio rehabilitovan, Sud je utvrdio da je on imao legitiman interes da se reintegriše u društvo bez stalnih podsećanja na njegovu prošlost. <i>(iii) Stalni javni ili istorijski interes za članak</i> Ključno pitanje ovde je bilo da li je članak nastavio da igra ulogu u javnom diskursu ili nudio bilo kakvu istorijsku, akademsku ili statističku vrednost. Sud je naveo da bi postojeći javni interes znatno smanjio mogućnost za ostvarivanje prava na zaborav i da bi, čak i u odsustvu trenutne relevantnosti, članak mogao zadržati vrednost za arhivske ili naučne svrhe. Ipak, u ovom predmetu je Sud utvrdio da je doprinos članka javnoj raspravi o bezbednosti na putu bio samo statistički, da identitet vozača nije bio presudan za poruku članka jer on nije bio javna ličnost, kao i (c) da je sam incident bio rutinski i bez trajnog istorijskog interesa. <i>(iv) Javni status lica koje traži anonimizaciju</i> Dato lice nije bilo javna ličnost u vreme nesreće, kao ni u vreme kada je zatražilo anonimizaciju. Pored toga, predmet nije imao stalni ili veliki publicitet. <i>(v) Šteta izazvana kontinuiranom dostupnošću na internetu</i> Sud je podsetio da šteta po ugled mora dostići određeni prag kako bi ometala prava na privatni život. Smatrao je da za razliku od zahteva za uklanjanje iz pretraživača, anonimizacija arhiviranih članaka predstavlja veće narušavanje slobode medija i stoga zahteva dokaz o značajnoj šteti. Sama rehabilitacija podnosioca predstavke nije opravdavala uklanjanje njegovog imena i prezimena; ipak, Sud je utvrdio da je prisustvo članka na internetu, kojem je svako mogao slobodno da pristupi, uključujući pacijente, kolege i ostale, škodilo profesionalnom ugledu podnosioca predstavke i ometalo njegovu reintegraciju u društvo. <i>(vi) Dostupnost arhiviranog sadržaja</i> Sud je primetio da arhivirani internet materijal generalno ne privlači pažnju lica koja ga povremeno pregledaju, osim ukoliko ta lica aktivno ne traže pojedinca o kome je reč. Ipak, smatrao je da je stepen otvorenosti arhive od ključnog značaja: da li je javno dostupna ili ograničena. U ovom predmetu digitalna arhiva bila je u potpunosti dostupna javnosti i nije zahtevala bilo kakvo plaćanje ili registraciju. <i>(vii) Posledice anonimizacije po slobodu izražavanja i štampu</i> Sud je razmotrio različite metode iz različitih pravnih sistema u prilog pravu na zaborav, od toga kako se rezultati pretrage prezentuju do uklanjanja ili anonimizacije sadržaja. Primetio je da mere usmerene na izdavače, poput uklanjanja
--	---

	članka, deindeksiranja ili izmene sadržaja, više ometaju slobodu štampe. Sud je stoga uveo test srazmernosti za procenu takvih ograničenja: domaći sudovi moraju izabrati odgovor koji najdelotvornije štiti legitimne interese podnosioca predstavke, a istovremeno najmanje ograničava novinarsku slobodu. Sud je zaključio da su domaći sudovi pravilno procenili prirodu i ozbiljnost događaja o kojima je izveštavano, odsustvo stalnog javnog interesa i anonimnost datog pojedinca. Oni su pažljivo razmotrili značajnu štetu koju je izazvala neograničena dostupnost članka na internetu, jer je postojao rizik za stvaranje „virtuelnog krivičnog dosijea” godinama nakon samih događaja. Sudovi su takođe procenili moguće mere za zaštitu privatnosti i utvrdili da je anonimizacija bila i srazmerna i delotvorna, te da nije nametala prekomerni teret izdavaču. S obzirom na pažljivo uravnoteženje konkurentnih prava, Sud je smatrao da nije bilo povrede prava na slobodu izražavanja.
--	--

10. Odgovornost na platformama i drugim posrednicima

10.1. Glavna pravna načela Evropskog suda za ljudska prava

Internet platforme i drugi posrednici igraju važnu ulogu u olakšavanju ostvarivanja prava na slobodu izražavanja u digitalnoj sredini. Iako je njihova tehnička funkcija izuzetno važna kako bi omogućila pristup sadržaju i njegovo širenje, ona takođe postavlja složena pitanja u pogledu obima njihove odgovornosti za sadržaj trećih lica kojima prikazuju ili kome omogućavaju pristup. Evropski sud za ljudska prava bavio se ovim pitanjima u nizu presuda koje su se, između ostalog, odnosile na odgovornost veb-sajtova sa vestima za komentare korisnika, odgovornost za hiperlinkove do klevetničkog sadržaja i odgovornost korisnika društvenih medija za komentare trećih lica. Tako je Sud razvio i usavršio okvir načela koji usmerava procenu odgovornosti posrednika u takvim kontekstima.

Tokom procene da li je operater internet portala u obavezi da ukloni komentare koje postavlja treće lica, Sud je utvrdio četiri merila u cilju nalaženja pravične ravnoteže između prava na slobodu izražavanja i prava na ugled lica ili subjekta koji se u komentarima pominju.¹³¹

- (i) kontekst i sadržaj komentara;
- (ii) odgovornost autora komentara;
- (iii) mere koje su podnosioci predstavke preduzeli i ponašanje oštećene strane;
- (iv) posledice za oštećenu stranu i za podnosiocе predstavke.

Na osnovu tih merila, Sud je u slučaju [Delfi protiv Estonije](#) utvrdio da bi internet portal sa vestima mogao da bude u obavezi da plati odštetu zbog uvredljivih anonimnih komentara

¹³¹ [Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske](#), predstavka br. 22947/13, 2. februar 2016. st. 60; [Delfi AS protiv Estonije \[VV\]](#), predstavka br. 64569/09, 16. jun 2015. st. 142.

objavljenih na svom sajtu, s obzirom na ekstremnu prirodu komentara, koji su se sveli na govor mržnje ili podsticanje na nasilje;¹³² dok je u slučaju [Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske](#) odgovornost za komentare trećeg lica prekršilo pravo na slobodu izražavanja jer dati komentari nisu predstavljali govor mržnje, a sistem brzog obaveštavanja i uklanjanja sadržaja sa sajta obezbedio je odgovarajući alat za zaštitu poslovnog ugleda veb-sajtova za upravljanje nekretninama na koje se ovaj predmet odnosio. Sud je utvrdio da je neophodno uzeti u obzir prirodu veb-sajta i njegov kapacitet da odgovori na zahteve za uklanjanje sadržaja: u slučaju [Pihl protiv Švedske](#), naglasio je da je dati veb-sajt bio „mali blog koji vodi neprofitno udruženje” i da je uvredljiv komentar uklonjen za jedan dan.¹³³

U predmetima kada se veb-sajt sa vestima smatra odgovornim za sadržaj drugih sajtova koje ponavlja i za koje postavlja linkove, Sud je pružio slična merila, zahtevajući od domaćih sudova da uzmu u obzir sledeće:¹³⁴

- (i) da li je sporni sadržaj bio podržan;
- (ii) da li je sporni sadržaj bio ponovljen, bez podrške;
- (iii) da li je veb-sajt dao samo link do sadržaja, a da ga nije podržao niti ponovio;
- (iv) da li je veb-sajt znao ili razumno mogao znati da je sporni sadržaj klevetnički ili nezakonit na drugi način;
- (v) da li je veb-sajt postupao o dobroj nameri i u skladu sa etikom novinarstva; i
- (vi) da li je veb-sajt pokazao dužnu pažnju kako se očekuje u odgovornom novinarstvu.

Sud je takođe razmatrao odgovornost onih koji održavaju stranice društvenih medija. U slučaju [Sanchez protiv Francuske](#) utvrdio je da se Facebook stranica podnosioca predstavke ne može porediti sa „velikim internet portalom sa vestima koji posluje na komercijalnoj osnovi, a kojim se profesionalno upravlja”, te je umesto toga pristupio predmetu u svetlu „dužnosti i odgovornosti” političara koji imaju stranicu u društvenim medijima u političke svrhe, a na kojoj se nalazi i forum za diskusije.¹³⁵ Sud je primenio merila postavljena u slučaju [Delfi protiv Estonije](#), prethodno navedena, i utvrdio da bi političar mogao biti smatran odgovornim za komentare koje su ostavila treća lica.

10.2. Ilustrativni predmet: Sanchez protiv Francuske (VV)

Predstavka br. [45581/15](#), 15. maj 2023.

Činjenice:	Podnosilac predstavke bio je gradonačelnik grada Bokera i regionalni predstavnik i predsednik desničarske političke grupe. Kandidovao se na izborima za parlament ispred stranke Nacionalni front. Jedan od njegovih protivnika bio je F. P., poslanik u Evropskom parlamentu i prvi zamenik gradonačelnika Nima. Dana 24. oktobra 2011. godine gospodin Sančez je na svojoj javno dostupnoj Facebook stranici koju
------------	---

¹³² Predstavka br. 64569/09, 16. jun 2015.

¹³³ Predstavka br. 74742/14, 7. februar 2017. (odluka)

¹³⁴ [Magyar Jeti Zrt protiv Mađarske](#), predstavka br. 11257/16, 4. decembar 2018.

¹³⁵ Predstavka br. 45581/15, 15. maj 2023.

	je lično vodio postavio objavu u kojoj je ismevao F. P. jer nije imao nijedan pregled na veb-sajtu. Objava je privukla nekoliko komentara. Partnerka F. P. je saznala za komentare i osetila se direktno i lično uvređenom zbog nekih od komentara koje je smatrala rasističkim. Ona se obratila jednoj od osoba koje su ostavile komentare da ukloni taj komentar, što je ta osoba i učinila, a onda je podnela krivičnu prijavu protiv podnosioca predstavke i dve osobe koje su ostavile komentare. Podnosilac predstavke je nakon toga objavio poruku pozivajući korisnike da „prate sadržaj [njegovih] komentara“, ali nije intervenisao u vezi sa već postavljenim komentarima. Podnosilac predstavke i dva komentatora optuženi su u optužnici za mržnju ili nasilje na osnovu etničke pripadnosti, rase ili veroispovesti i proglašeni su krivim. Krivični sud u Nimu je zaključio da, nakon što je otvorio stranicu na društvenim medijima u svrhu razmene mišljenja i nakon što je ostavio uvredljive komentare vidljivim više od mesec dana, podnosilac predstavke nije uspeo da bez odlaganja postupi kako bi sprečio njihovo širenje. Žalbe su odbačene.
--	---

Presuda:	U većem delu obrazloženja Suda analizirano je da li je osuđujuća presuda bila „neophodna u demokratskom društvu“, a ovaj sažetak usredsređen je na taj deo presude. Sud je prvo ponovio svoja opšta načela u predmetima slobode izražavanja, posebno podsećajući na važnost zaštite političke rasprave i prava na slobodu izražavanja „izabranog predstavnika naroda, političkih stranaka i njihovih aktivnih članova“ (st. 147). Sud je takođe podsetio da sloboda izražavanja nije apsolutna i da bi se „moglo u određenim demokratskim društvima smatrati neophodnim kazniti ili čak sprečiti sve oblike izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju mržnju zasnovanu na netoleranciji (uključujući versku netoleranciju)“ (st. 149). Pored toga, Sud je naglasio: [P]olitičke ličnosti takođe imaju dužnosti i odgovornosti. [I]zuzetno je važno da prilikom izražavanja u javnosti političari izbegavaju komentare koji bi mogli podstaći netoleranciju, kao i da budu posebno pažljivi u odbrani demokratije i njenih načela, jer je njihov krajnji cilj vladavina. (st. 150) Sud je onda naglasio da pozivi da se podstakne isključenje stranaca predstavljaju osnovni napad na prava pojedinca, kao i da svi – uključujući političare – treba da budu posebno pažljivi prilikom diskusije o takvim pitanjima: „primedbe koje mogu da izazovu osećaj odbacivanja i neprijateljstva prema nekoj zajednici spadaju van zaštite garantovane članom 10“ [st. 150, citirajući <i>Le Pen protiv Francuske</i> (odluka), br. 45416/16]. Sud je naveo da tokom izborne kampanje „određena živost komentara može se tolerisati više nego u drugim okolnostima“ (citirajući <i>Desjardin protiv Francuske</i>, br. 22567/03); ali je jednako naglasio da političari ne treba da
----------	---

	doprinosu podsticanju mržnje i netolerancije (st. 153). Sud je razmotrio svoju sudsku praksu u pogledu govora mržnje, naglašavajući da se „[g]ovor mržnje ne predstavlja otvoreno kao takav. Može da ima različite oblike, ne samo kroz očigledno agresivne i uvredljive opaske koje namerno podrivaju vrednosti tolerancije, socijalnog mira i nediskriminacije, već i implicitne izjave koje se, čak i ako su izražene oprezno ili u hipotetičkom obliku, pokazuju kao one koje su podjednako pune mržnje (st. 157, reference izostavljene). Razmatrajući svoju sudsku praksu o slobodi izražavanja na internetu, Sud je podsetio na načela navedena u presudi u predmetu <i>Delfi protiv Estonije</i>: kontekst komentara; drugo, mere koje je kompanija podnosilac predstavke primenila da bi sprečila ili uklonila klevetničke komentare; treće, odgovornost stvarnih autora komentara kao alternative za odgovornost kompanije podnosioca predstavke; i četvrto, posledice domaćeg postupka za kompaniju podnosioca predstavke. Sud je nastavio sa svojom analizom na osnovu tih načela. <i>(i) Kontekst spornih komentara</i> Sud je utvrdio da su komentari bili otvoreno pogrdni za muslimane jer su ih povezivali sa kriminalom, krijumčarenjem droga i raspadom društva. Ti komentari, iako uokvireni političkim diskursom i izbornim tenzijama, bili su obeleženi zlobom, vulgarnošću i tonom koji je prevazilazio legitimno političko izražavanje, posebno imajući u vidu njihovu pojavu tokom predizborne kampanje. Sud je naglasio da komentari nisu predstavljali izolovane izjave, već eskalirajuću i koordinisanu raspravu kao odgovor na početnu objavu podnosioca predstavke. Uprkos argumentu podnosioca predstavke da su komentari bili u skladu sa političkom platformom njegove stranke, Sud je ponovo potvrdio da političko izražavanje ne može da opravda govor koji podstiče rasnu mržnju ili diskriminaciju, posebno u nestabilnom izbornom okruženju. Sud je utvrdio da, iako se Fejsbuk stranica podnosioca predstavke ne može porediti sa sajtovima sa vestima kojima se profesionalno upravlja, podnosilac predstavke je imao dužnost da kao političar prati interakcije među korisnicima na svojoj stranici. Sud je priznao praktična ograničenja u moderiranju sadržaja na internetu, ali je ostao pri zaključku da je model zajedničke odgovornosti, koji smatra odgovornim i komentatore, kao i one sa stranicama kojima se „upravlja“, razuman. Sud je podržao zaključak domaćeg suda da su dati komentari jasno podsticali na mržnju i nasilje na osnovu veroispovesti. <i>(ii) Koraci koje je preduzeo podnosilac predstavke</i> Sud je naglasio da, iako nije postojao zakonski zahtev za automatsko filtriranje ili prethodnu moderaciju komentara na mreži Fejsbuk, bio je potreban osnovni nivo nadzora kako bi se obezbedilo brzo uklanjanje sadržaja za koji je bilo jasno da je nezakonit. Vlasnici naloga, posebno javne ličnosti, snose određene odgovornosti za
--	---

	upravljanje diskusijama na internetu, posebno kada izaberu da svoje profile učine javno dostupnim. U predmetu podnosioca predstavke, iako je objavio opšte upozorenje svojim pratiocima o tonu komentara, on nije proverio niti uklonio problematične navode, čak i nakon što je upozoren na mogući rizik koji predstavljaju. Sud se složio sa domaćim sudovima da je, pošto je odlučio da svoju Fejsbuk stranicu učini javno dostupnom tokom izborne kampanje, podnosilac predstavke, kao osoba sa iskustvom u političkoj komunikaciji, trebalo da predvidi rizike od zapaljivih komentara. Takav kontekst doveo je do pojačane obaveze budnosti. Odgovornost podnosioca predstavke nije poticala ni iz jednog komentara, već iz toga što nije blagovremeno reagovao na niz nezakonitih komentara koji su stvorili povezanu, zaoštrenu raspravu na osnovu njegove objave. Podnosilac predstavke svakodnevno je koristio društvene medije i trebalo je da bude upoznat sa komentarima; bilo ih je samo petnaest, a taj broj je on mogao da prati. <i>(iii) Mogućnosti da se autori smatraju odgovornim umesto podnosioca predstavke</i> Sud je naglasio da je odgovornost podnosioca predstavke bila zasnovana na njegovoj ulozi „proizvođača” prema francuskom pravu, koja podrazumeva posebne obaveze. Utvrdio je da tumačenje i primena te odredbe od domaćih sudova nisu bili ni proizvoljni, ni nerazumni. Takođe je naglasio da podnosilac predstavke nije bio smatran odgovornim za nezakonite komentare umesto autora, koji su i sami krivično gonjeni i osuđeni. Kao takva, pitanja anonimnosti ili identifikacije komentatora na internetu nisu bila relevantna za ovaj predmet. <i>(iv) Posledice domaćeg postupka po podnosioca predstavke</i> Sud je potvrdio da pripisivanje odgovornosti za komentare trećeg lica može imati odvrćajući efekat na slobodu izražavanja na internetu, posebno kada se predviđa krivična odgovornost. Ipak, naglasio je da su se komentari sveli na govor mržnje i utvrdio da je izrečena novčana kazna bila mnogo ispod maksimalne, da nije izrečena kazna zatvora, te da je stoga bila srazmerna. Sud je naveo da osuđujuća presuda nije sprečila podnosioca predstavke da bude izabran za gradonačelnika ili da nastavi da izvršava dužnosti za svoju političku partiju. Osuđujuća presuda stoga nije predstavljala povredu prava na slobodu izražavanja.
--	--

Ovaj publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne predstavlja nužno zvanične stavove Evropske unije ni Saveta Evrope.

Projekat „Zaštita slobode izražavanja i medija u Srbiji (PROFLEX)” se sprovodi u okviru Horizontal Facility III, omogućava institucijama korisnicama i organizacijama civilnog društva u Republici Srbiji da napreduju ka ispunjavanju svojih reformskih agendi u oblasti slobode izražavanja i slobode medija, u skladu sa evropskim standardima. Njegov cilj je jačanje prava na slobodu izražavanja, posebno novinara i medijskih aktera u pluralističnijem i sigurnijem medijskom okruženju, u skladu sa standardima postavljenim članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Države članice Evropske unije odlučile su da povežu svoje znanje, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja uz održavanje kulturne raznolikosti, tolerancije i individualnih sloboda. Evropska unija je posvećena razmeni svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava u Evropi. Sastoji se od 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum osmišljen da zaštiti ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Sufinansira
Evropska unija

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope

